



**HÁSKÓLI ÍSLANDS**  
Hugvísindasvið

# **Miðstöðvar og mangarar í Breiðafirði**

*Tillaga að hönnun, handriti og framkvæmd skiltasýningar  
um sögu verslunar og valda í Breiðafirði*

Lokaverkefni til MA-prófs í hagnýtri menningarmiðlun

Tryggvi Dór Gíslason

Febrúar 2014



Háskóli Íslands

Hugvísindasvið

Hagnýt menningarmiðlun

# Miðstöðvar og mangarar í Breiðafirði

*Tillaga að hönnun, handriti og framkvæmd skiltasýningar  
um sögu verslunar og valda í Breiðafirði*

Lokaverkefni til MA-prófs í hagnýtri menningarmiðlun

Tryggvi Dór Gíslason

Kt.: 281281-4379

Leiðbeinandi: Guðbrandur Benediktsson

Febrúar 2014

## Formáli

Þessi greinargerð er lokaverkefni mitt til meistaraþráðu í hagnýtri menningarmiðlun við sagnfræði- og heimspekideild Háskóla Íslands. Verkefnið er metið til 30 ECTS eininga.

Lokaverkefni mitt, *Miðstöðvar og mangarar í Breiðafirði*, er tillaga að hönnun, handriti og framkvæmd skiltasýningar um sögu verslunar og valda í Breiðafirði frá 13. öld og þar til einokunarverslun Dana hófst í byrjun 17. aldar. Verkefnið er hluti af stærra rannsóknarverkefni í Háskóla Íslands, *Sögu Breiðafjarðar*. Forsvarsmenn þess verkefnis eru, meðal annarra, sagnfræðingarnir Sverrir Jakobsson og Helgi Þorláksson.

*Miðstöðvar og mangarar* er skiltasýning sem meiningin er að verði dreift víðsvegar um Breiðafjarðarsvæðið, á valda sögustaði. Efni sýningarinnar er saga verslunar á áðurgreindu tímabili, með áherslu á þátt þýskra og enskra kaupmanna í þeirri sögu. Einnig er greint frá samskiptum hinna erlendu kaupmanna við Íslendinga á svæðinu, einkum valdamenn.

Í greinargerðinni er vinnuferli verkefnisins rakið og tillögur að hönnun, handriti og framkvæmd sýningarinnar kynntar. Auk þessa er fjallað um fræðilegar forsendur verkefnisins, svo sem í tengslum við menningarferðaþjónustu og hönnun sýninga.

Reykjavík, janúar 2014

Tryggvi Dór Gíslason

## **Þakkir**

Fjölmargir veittu aðstoð við gerð þessa lokaverkefnis. Sérstaklega vil ég þakka Valgerði Óskarsdóttur fyrir gott samstarf við hugmyndavinnu verkefnisins sumarið 2013. Einnig vil ég þakka Ólafi Ingibergssyni fyrir mikla og góða aðstoð við ýmsa hönnun. Sverri Jakobssyni og Helga Þorlákssyni vil ég færa bestu þakkir fyrir að veita mér tækifæri til að vinna að þessu verkefni og fyrir að vera mér innan handar með upplýsingar og ráðleggingar. Einnig vil ég þakka Oliver Claxton fyrir aðstoð við gerð teikninga, sem og öllum öðrum sem veittu mér aðstoð við gerð þessa lokaverkefnis.

## Efnisyfirlit

|                                                          |    |
|----------------------------------------------------------|----|
| Formáli .....                                            | 4  |
| Þakkir.....                                              | 5  |
| Myndaskrá .....                                          | 7  |
| Inngangur.....                                           | 8  |
| 1 Verkefnið.....                                         | 10 |
| 1.1 Markmið .....                                        | 11 |
| 1.2 Markhópur .....                                      | 11 |
| 1.3 Hugmyndavinna .....                                  | 12 |
| 2 Menningarferðaþjónusta.....                            | 14 |
| 2.1 Sex þrepa kerfið.....                                | 15 |
| 3 Hönnun sýningar .....                                  | 22 |
| 3.1 Tillögur að hönnun skiltanna.....                    | 23 |
| 3.2 Einkennismerki, QR-kóðar, vefsíða og bæklingur ..... | 31 |
| 3.3 Mögulegir staðir fyrir skilti .....                  | 34 |
| 3.3.1 Staðir í forgangi.....                             | 35 |
| 3.3.2 Aðrir hugsanlegir staðir.....                      | 55 |
| 4 Textar.....                                            | 66 |
| 5 Verkáætlun .....                                       | 72 |
| Lokaorð .....                                            | 75 |
| Heimildaskrá .....                                       | 76 |
| Prentaðar heimildir .....                                | 76 |
| Óprentaðar heimildir .....                               | 77 |
| Netheimildir.....                                        | 77 |

## Myndaskrá

|                                                                                                                                                                                                                                    |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Mynd 1. Höfundar: Oliver Claxton og Tryggvi Dór Gíslason .....                                                                                                                                                                     | 25 |
| Mynd 2. Höfundar: Oliver Claxton og Tryggvi Dór Gíslason .....                                                                                                                                                                     | 26 |
| Mynd 3. Höfundar: Oliver Claxton og Tryggvi Dór Gíslason .....                                                                                                                                                                     | 27 |
| Mynd 4. Höfundar: Ólafur Ingibergsson og Tryggvi Dór Gíslason .....                                                                                                                                                                | 29 |
| Mynd 5. Höfundar: Ólafur Ingibergsson .....                                                                                                                                                                                        | 32 |
| Mynd 6. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                             | 36 |
| Mynd 7. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                             | 36 |
| Mynd 8. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                             | 38 |
| Mynd 9. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                             | 38 |
| Mynd 10. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 40 |
| Mynd 11. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 40 |
| Mynd 12. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 42 |
| Mynd 13. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 42 |
| Mynd 14. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 44 |
| Mynd 15. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 44 |
| Mynd 16. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 46 |
| Mynd 17. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 46 |
| Mynd 18. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 49 |
| Mynd 19. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 49 |
| Mynd 20. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 51 |
| Mynd 21. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 51 |
| Mynd 22. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 53 |
| Mynd 23. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 53 |
| Mynd 24. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 56 |
| Mynd 25. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 56 |
| Mynd 26. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 58 |
| Mynd 27. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 58 |
| Mynd 28. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 60 |
| Mynd 29. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 60 |
| Mynd 30. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 62 |
| Mynd 31. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 62 |
| Mynd 32. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 64 |
| Mynd 33. Höfundar: Tryggvi Dór Gíslason og Valgerður Óskarsdóttir .....                                                                                                                                                            | 64 |
| Mynd 34. Viðbætur við kort: Tryggvi Dór Gíslason Mynd sótt á:<br><a href="http://www.breidafjordur.is/Breidafjardarnefnd/Verndarsvaedid/kort.htm">http://www.breidafjordur.is/Breidafjardarnefnd/Verndarsvaedid/kort.htm</a> ..... | 65 |

## Inngangur

Í mars 2013 auglýsti Sverrir Jakobsson eftir tveimur meistaranemum í hagnýtri menningarmiðlun til að vinna þá um sumarið að þróun hugmynda að sýningum um sögu verslunar og valda við Breiðafjörð. Höfundur sótti um annað starfið og fékk, en Valgerður Óskarsdóttir var ráðin í hitt. Verkefnið var tvíþætt. Annars vegar skiltasýning víðs vegar við Breiðafjörð, sem þessi greinargerð fjallar um og hins vegar föst sýning, sem lokaverkefni Valgerðar fjallar um. Við ákváðum strax í upphafi að vinna bæði verkefnin í sameiningu en skipta þeim síðan á milli okkar þegar kæmi að gerð lokaverkefna. Það var gert í fullu samráði við forsvarsmenn verkefnisins, þá Sverri Jakobsson og Helga Þorláksson, sem og Guðbrand Benediktsson, sem leiðbeinir okkur við gerð lokaverkefnanna.

Þetta lokaverkefni hefur fengið vinnuheitið *Miðstöðvar og mangarar í Breiðafirði*. Það nafn var valið vegna þess að efni sýningarinnar fjallar um samband verslunar og valda á Breiðafjarðarsvæðinu frá 13. öld og allt þar til að verslunareinokun Dana hófst árið 1602. Verkefnið er hluti af stærra rannsóknarverkefni innan Háskóla Íslands. Það verkefni nefnist *Saga Breiðafjarðar* og hefur verið styrkt af Rannís.

Í þessari greinargerð er vinnu sumarsins 2013 haldið áfram og tillögur að skiltasýningu um sögu verslunar og valda við Breiðafjörð úrfærðar nánar. Greinargerðinni er skipt upp í fimm meginkafla. Í þeim fyrsta er fjallað um verkefnið sjálft, markmið þess og markhóp. Annar kafli fjallar um menningarferðapjónustu og hvernig það hugtak tengist þessu verkefni. Notast er við svokallað sex þrepa kerfi við vinnslu verkefnisins. Kerfið er að finna í bókinni *Heritage Tourism* eftir Dallen J. Timothy og Stephen W. Boyd og er einföld aðferðafræði sem ætlað er að hjálpa þeim sem vinna verkefni tengd menningarmiðlun. Einnig er notuð svokölluð SVÓT greining til að meta Styrkleika, veikleika, ógnanir og tækifæri verkefnisins. Í þriðja kafla eru tillögur að hönnun á útliti sýningarinnar kynntar. Fjórði kafli inniheldur tillögur að textum á nokkur skilti. Við vinnslu textanna var notast við aðferð sem kennd er við sænska rithöfundinn Margareta Ekarv og byggir á stuttum og hnitmiðuðum sýningatextum. Í fimmta og síðasta kaflanum er að finna tillögu að verkáætlun fyrir framkvæmd verkefnisins, ásamt grófri kostnaðaráætlun.

Breiðafjarðarsvæðið er víðfeðmt. Það tók höfund þessa verkefnis þrjá daga að ferðast um svæðið og skoða hentuga staði fyrir skilti. Reikna má með að það taki svipaðan tíma að skoða öll skiltin á sýningunni. Það er því heilmikil áskorun að gera þetta verkefni þannig úr garði að það myndi ákveðna samfellu þrátt fyrir töluverða fjarlægð milli skilta, en sé ekki

sundurlaust. Það er meðal annars hægt að gera með vefsíðu og QR kóðum. Auk þess að kynna tillögur að hönnun, handriti og framkvæmd skiltasýningar við Breiðafjörð er tilgangur þessa verkefnis að finna leiðir til að sýning sem sett er upp á stóru svæði geti myndað heild.

## 1 Verkefnið

*Miðstöðvar og mangarar* er hluti af stóru rannsóknarverkefni innan Háskóla Íslands. Það verkefni hefur hlotið heitið *Saga Breiðafjarðar*. Þar er ætlunin að segja sögu svæðisins á annan hátt en áður hefur verið gert. Verkefnið hefur verið styrkt af Rannsóknarmiðstöð Íslands - Rannís. Í styrkumsókn verkefnisins segir meðal annars:

Breiðafjörður hefur sérstöðu meðal landshluta á Íslandi. Þar hafa sjávarnyttjar löngum haft meira vægi í búskapnum en annars staðar í íslenska bændasamfélaginu. Þar verður til byggð í stórum firði sem tengir saman mismunandi héruð og síðast en ekki síst eru þar óteljandi eyjar. Allt skapar þetta sérstöðu hvað varðar rými, samskiptatækni og þjóðfélagsmynstur og kallar á annars konar kerfi en í dæmigerðum íslenskum landbúnaðarhéruðum. Breiðafjörður hefur lengst af Íslandssögunnar verið ein mikilvægasta byggð Íslands og undirstaða fyrir iðju höfðingja, lærdómsmanna og athafnamanna. Í þessu sambandi er rétt að líta á Breiðafjörðinn sem heild þar sem sjórinn var þjóðbraut fremur en farartálmi. Nú á dögum er Breiðafjörður hins vegar á mörkum landshluta og sýslna (og kjördæma til skamms tíma) og sjaldgæft að litið sé á þetta hérað sem eina heild. Líkt og mörg innhöf er Breiðafjörðurinn svæði sem ekki er bundið af stjórnsýslueiningum, sýslumörkum eða kjördæmum. Það eru eyjar, skagar og fjöll, m.ö.o. náttúran öll sem mótar byggð, samgöngur og stjórnmál.<sup>1</sup>

Forsvarsmenn verkefnisins eru Sverrir Jakobsson, lektor í sagnfræði, Helgi Þorláksson, prófessor í sagnfræði og Oddný G. Sverrisdóttir, dósent í þýsku, öll við Háskóla Íslands. Auk þeirra koma að verkefninu MA nemar; í sagnfræði, fornleifafræði, þýsku og hagnýtri menningarmiðlun. Þessir MA nemar, höfundur þar með talinn, vinna lokaverkefni sín í tengslum við verkefnið *Saga Breiðafjarðar*.

Í verkefninu *Miðstöðvar og mangarar* er lögð áhersla á að segja frá verslun erlendra kaupmanna við Breiðafjörð með sérstaka áherslu á þátt Þjóðverja í þeirri sögu, en þýskir kaupmenn voru atkvæðamiklir á svæðinu, og raunar landinu öllu, á 15. og 16. öld. Þetta skýrir að hluta aðkomu fræðimanns og nema í þýsku að verkefninu. Þó að Þjóðverjarnir séu fyrirferðarmiklir í þessu verkefni, er einnig fjallað um viðskipti Breiðfirðinga við aðra erlenda kaupmenn, einkum frá Englandi en líka frá Noregi og Danmörku. Einnig er fjallað um samskipti erlendu kaupmannanna við valdamenn á svæðinu og er miðstöðvahluti nafns verkefnisins vísun í valdamiðstöðvar við Breiðafjörð.

*Miðstöðvar og mangarar* er tvíþætt verkefni. Annars vegar er sýning sem stefnt er að verði sett upp í Stykkishólmi. Hugmyndin er að hluti þeirrar sýningar ferðist um svæðið sem farandsýning. Þessi hluti verkefnisins er í höndum Valgerðar Óskarsdóttur, MA nema í hagnýtri menningarmiðlun. Hinn hlutinn, sá sem fjallað er um hér, snýr hins vegar að

---

<sup>1</sup> Sverrir Jakobsson. *Saga Breiðafjarðar* (styrkumsókn-proposal form), 5.

skiltasýningu sem dreift yrði á sögustaði við Breiðafjörð. Eitt eða fleiri skilti yrðu á hverjum stað og segðu frá kaupmönnum og valdamiklum aðilum á árum áður. Skiltin ættu flest að geta staðið sjálfstæð, þó að þau tengist óhjákvæmilega innbyrðis, sum hver að minnsta kosti. Það yrði því vel hægt að skoða sýninguna í hlutum, þó að besta upplifunin fengist að sjálfsögðu með því að skoða hana í heild.

### 1.1 Markmið

Aðalmarkmið verkefnisins *Saga Breiðafjarðar* er að skrifa öðruvísi Íslandssögu, á skjön við hefðbundna þjóðarsögu og héraðssögu, sem og að rannsaka langtímaþróun í afmörkuðu rými. Saga svæðisins hefur ekki verið skrifuð áður, hvorki að hluta né í heild. Aðaláherslan er því lögð á vinnu með frumheimildir.<sup>2</sup>

Helsta markmið verkefnishlutans *Miðstöðvar og mangarar* er að miðla þeim hluta þeirrar sögu er snýr að sambandi erlendra kaupmanna og valdamikilla Íslendinga á svæðinu frá 13. öld og allt þar til verslunareinokun Dana hófst í byrjun 17. aldar. Miðlunin fer fram með skiltum sem dreift verður á sögustaði víðs vegar um Breiðafjarðarsvæðið. Önnur markmið verkefnisins eru að auka fjölbreytni í menningarferðaþjónustu á svæðinu og með því reyna að laða fleiri ferðamenn, innlenda sem erlenda, í Breiðafjörðinn.

Menningarferðaþjónusta hefur verið í örum vexti undanfarna tvo áratugi og mikil vakning hefur orðið á sýningastarfi. Fjölgun ferðamanna hefur verið gríðarleg og innan ferðaþjónustugeirans hefur fólk smám saman áttað sig á að ferðamenn koma hingað í leit að fleiru en íslenskri náttúru. Ferðamenn hafa einnig áhuga á menningu. Þar gegna söfn og sýningar lykilhlutverki.<sup>3</sup> Sýning sem þessi á vonandi eftir að hjálpa til við að auka umferð ferðamanna um svæðið og getur því orðið til hagsbóta fyrir alla þá sem starfa í menningar- og ferðaþjónustugeiranum á Breiðafjarðarsvæðinu.

### 1.2 Markhópur

Markhópur safna og sýninga á Íslandi er í flestum tilfellum mjög breiður. Heimamenn, skólafólk af öllum stigum, innlendir og erlendir ferðamenn. Fólk á öllum aldri.<sup>4</sup> Skiltasýningin *Miðstöðvar og mangarar* verður sett upp í alfaraleið, oft við þjóðveginn, og því má hæglega reikna með að sýningargestir gætu orðið fulltrúar allra framangreindra hópa, ekki síst íslenskir ferðamenn og fólk búsett á svæðinu.

<sup>2</sup> Sverrir Jakobsson. *Saga Breiðafjarðar (styrkumsókn-appendix A)*, 5.

<sup>3</sup> Eggert Þór Bernharðsson, *Miðlun sögu á sýningum*, 15.

<sup>4</sup> Eggert Þór Bernharðsson, *Miðlun sögu á sýningum*, 53-54.

Sýningin fjallar að miklu leyti um erlenda kaupmenn við Breiðafjörð, einkum Þjóðverja, en einnig Englendinga. Árið 2012 komu um Keflavíkurflugvöll rétt tæplega 650 þúsund erlendir ferðamenn. Af þeim voru um 95 þúsund (14,6%) frá Bretlandi og 65 þúsund (10%) frá Þýskalandi.<sup>5</sup> Ætlunin er að reyna að ná til ferðamanna frá þessum löndum, vegna mikilvægis kaupmanna frá þessum löndum í verslunarsögu svæðisins. Gert er ráð fyrir að texti skiltanna verði á ensku og þýsku, auk íslensku (sjá kafla 3.1.3). Auk þess er ætlunin að útbúa bækling með ýmsum fróðleik tengdum efni sýningarinnar. Bæklingurinn myndi liggja frammi á bensinstöðvum og upplýsingamiðstöðvum. Einnig er gert ráð fyrir að kynningarefnið yrði aðgengilegt á vefsíðu sýningarinnar. Vefsíðuna yrði einnig hægt að nálgast með QR kóða. Nánar er fjallað um bæklinginn og vefsíðuna í kafla 3.2.

### 1.3 Hugmyndavinna

Í upphafi vinnuferlisins fengum við Valgerður í hendur skýrslu sem Svava Lóa Stefánsdóttir sagnfræðingur hafði unnið í tengslum við verkefnið. Skýrslan nefnist *Áfangastaður: Breiðafjörður – Menningartengd ferðaþjónusta og mögulegar miðlunarleiðir*. Hún nýttist ágætlega sem grunnur undir þá vinnu sem við áttum eftir að vinna. Einnig fengum við greinar og önnur gögn frá þeim Sverri og Helga til að kynna okkur viðfangsefni sýninganna; verslun og valdamiðstöðvar við Breiðafjörð á öldum áður.

Júnímánuður fór í að lesa þetta kynningarefni og skipuleggja ferð í Breiðafjörð sem farin var í byrjun júlí. Skipulagning þeirrar ferðar fólst aðallega í því að teikna upp drög að lista yfir hugsanlega staði fyrir skilti. Upphaflegur listi innihélt um 40 staði, en eftir niðurskurð í samráði við Sverri og Helga var ákveðið að heimsækja 18 sögustaði. Ákveðið var að skipta þessum 18 stöðum í tvennt eftir mikilvægi þeirra í verslunarsögu svæðisins. 11 þeirra falla í forgangsflokk og ættu að fá skilti í fyrstu atrennu. Hinir staðirnir 7 gætu síðan fylgt í kjölfarið síðar.

Þann 1. júlí var farið af stað í gagnaöflunarferð í Breiðafjörð, þar sem staðirnir 18 voru kannaðir. Leitað var að heppilegum stöðum fyrir skilti, myndir teknar og kostir og gallar hvers staðar skrásettir. Ferðin tók þrjá daga. Byrjað var á að skoða norðanvert Snæfellsnes, strax næsta dag var Barðastrandarsýsla skoðuð og að lokum Skarðsströnd, Fellsströnd og Dalir.

---

<sup>5</sup> Ferðamálastofa, *Ferðaþjónusta á Íslandi í tölum, apríl 2013*, 6.

Með því að fara á staðina var hægt að ákveða með nokkurri vissu hvar skiltin gætu staðið í framtíðinni. Þannig var hægt að kanna aðstæður á svæðinu og ákveða hvort skiltin skyldu til að mynda standa við afleggjara eða hvort betra væri að staðsetja þau annars staðar. Þá veitti ferðalagið einnig vitneskju um aðstæður á svæðunum sem um ræðir, til að mynda ástand vega, aðstæður fyrir ferðamenn og fleira þess háttar og verða þær niðurstöður ræddar frekar við hverja staðsetningu hér á eftir.

Það sem eftir lifði sumars fór í að vinna skýrslu til að kynna tillögur okkar. Í þeirri vinnu fólst meðal annars að skrifa umfjöllun um alla staðina sem við heimsóttum. Einnig gerðum við tillögur að hönnun skiltanna og annarra hluta sýningarinnar, svo sem einkennismerki og vefsíðu. Skýrslunni var skilað til þeirra Sverris og Helga í byrjun september. Niðurstöður hennar og tillögur liggja til grundvallar þessu lokaverkefni og er mjög mikið af efni skýrslunnar nýtt áfram í þessari greinargerð.

## 2 Menningarferðapjónusta

Hugtakið „menningartengd ferðapjónusta“ eða „menningarferðapjónusta“ (e. „*heritage tourism*“ eða „*cultural tourism*“) verður æ fyrirferðarmeira í umræðunni. Verkefnið *Miðstöðvar og mangarar* fellur undir þetta hugtak, sem er hreint ekki auðvelt að skilgreina og hafa margar tilraunir verið gerðar til þess. Hugtakið er enda mjög yfirgripsmikið og á við um ferðapjónustu byggða bæði á menningararfleifð og samtímalist og á hið fyrnefnda við um þetta verkefni.<sup>6</sup> Fyrirbærið menningarferðapjónusta sem slíkt er vitaskuld ekki nýtt af nálinni, en það sem við köllum menningarferðapjónustu í dag hefur fólk stundað allt frá tímum Rómverja. Það að heimsækja sögustaði, fara á söfn, sækja hátíðir og menningarviðburði hefur frá ómunatíð verið hluti af ferðavenjum mannsins, þó ekki séu nema nokkrir áratugir síðan einhverjum datt í hug að smíða hugtak utan um það.<sup>7</sup> Bob McKercher og Hilary du Cros segja í bók sinni *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*, að menningarferðapjónusta feli í sér fjóra þætti:

- Ferðamennsku (e. *tourism*)
- Notkun menningararfs (e. *use of cultural heritage assets*)
- Neyslu upplifunar og varnings (e. *consumption of experiences and products*)
- Ferðamanninn sjálfan (e. *the tourist*)<sup>8</sup>

Í *Cultural tourism* er lögð áhersla á að öll ferðapjónusta byggir á upplifun. Því þurfi að gera menningarminjar að vöru fyrir ferðamennina. Því verður ákvörðun um uppbyggingu á menningarferðapjónustu að byggja á markaðsfræðilegum grunni, en ekki á aðferðum um varðveislu menningarminja. Nálgun ferðamannsins að vörunni eða upplifuninni er líka misjöfn. Á meðan sumir skipuleggja sína ferð þannig að allt sé fyrirfram ákveðið leggja aðrir af stað með það að leiðarljósi að skoða það sem þeir sjá á leiðinni.<sup>9</sup> Skiltasýning eins og sú sem um ræðir hér getur hentað báðum nálgunum vel, þar sem ekki er nauðsynlegt að skoða alla sýninguna í heild til að hafa af henni gagn og gaman, heldur standa skiltin sjálfstætt og þurfa ekki endilega að skoðast sem samfella.

Samspil menningarferðapjónustu og sagnfræðirannsókna er mikið í þessu verkefni, enda um sögusýningu að ræða. Segja má að ákveðinn samnefnari sé milli þessara tveggja

---

<sup>6</sup> McKercher og du Cros, *Cultural tourism*, 3.

<sup>7</sup> McKercher og du Cros, *Cultural tourism*, 1.

<sup>8</sup> McKercher og du Cros, *Cultural tourism*, 6.

<sup>9</sup> McKercher og du Cros, *Cultural tourism*, 6-8.

fyrirbæra: Áhugi og forvitni.<sup>10</sup> Þetta er góður samnefnari og líklegur til árangurs. Ferðamenn hafa vissulega áhuga á því sem þeir skoða. Sá áhugi er þó fljótur að dvína ef efnið sem haft er til sýnis er ekki sett saman af jafnmiklum áhuga. Mikilvægt er að þær sagnfræðiupplýsingar sem koma fram á sýningum séu unnar af áhuga og fagmennsku. Það er fátt meira óspennandi en að lesa sýningartexta sem er illa unninn og jafnvel fræðilega hæpinn. Þær sagnfræðiupplýsingar sem notaðar verða á þessari skiltasýningu eru unnar af reyndum fræðimönnum á þessu sviði.

## 2.1 Sex þrepa kerfið

Í bókinni *Heritage Tourism* eftir Dallen J. Timothy og Stephen W. Boyd er fjallað, eins og titillinn ber með sér, um menningarferðaþjónustu á ýmsan hátt. Í bókinni er að finna góðar upplýsingar um ýmislegt er viðkemur miðlun menningararfleifðar og sögu á ferðamannastöðum og nýttist vel fyrir þá sem vinna að slíku.

Miðlun, eða túlkun, menningararfleifðar (*e. heritage interpretation*) er eitt helsta viðfangsefni þeirra Timothy og Boyd í bókinni. Þar er meðal annars að finna kerfi, byggt á sex þrepum, til að hjálpa þeim sem vinna að miðlun menningararfleifðar að skipuleggja verkefni sitt. Skrefin eru eftirfarandi:

### 1. Setning markmiða og áfangamarkmiða (*e. Goal and objective formulation*).

Þetta fyrsta þrep leggur grundvöllinn að öllu verkefninu. Hvert er takmark verkefnisins og hvaða markmið þurfa að nást á leiðinni að því takmarki. Orðið *goal* er hér þýtt sem takmark en *objective* sem markmið. Takmark er oft frekar vítt og almennt, á meðan markmið er sértækara og lýsir oft hvernig má ná takmarkinu.

### 2. Greining aðstæðna og söfnun gagna (*e. Situation analysis/data collection*).

Hér eru þær aðstæður sem fyrir eru kannaðar, meðal annars þau náttúrulegu og menningarlegu verðmæti (*e. assets*) sem til eru, hvort sem þær eru nýttar eða ekki. Einnig hvaða miðlunarleiðir eru mögulegar, hverjar eru nú þegar nýttar og hverjar ekki. Einnig er vert að skoða eftirspurn eftir því sem til stendur að gera.

### 3. Greining og samantekt gagna (*e. Analysis and synthesis of data*).

Í þessu þrepi eru þau gögn sem safnað var tekin saman og þau greind. Hér byrjar verkefnið oft að

---

<sup>10</sup> Már Jónsson, *Menningartengd ferðaþjónusta og sagnfræðirannsóknir*, 327.

taka á sig mynd og hugmynd að lokaútkomu tekur að skýrast. Hér mótast tillögur að miðlun.

4. **Tillögur og áætlanagerð (e. *Recommendations/the plan*).** Í kjölfar samantektar og greiningar á þeim gögnum sem safnað hefur verið er næsta skref að leggja fram tillögur að miðlun og aðgerðaáætlun.
5. **Framkvæmd (e. *Implementation*).** Þetta skref er fjarri því það auðveldasta, hér eru oft fjárhagsleg vandamál í veginum, sem og aðrar takmarkanir. Það er á valdi framkvæmdaaðila verksins að ákveða hvað skal gera, hvenær það skuli gert og hvernig skuli að því staðið. Mikilvægt er að meta aðstæður í sífellu og að hafa stöðugt eftirlit með framkvæmdahliðinni, en það er viðfangsefni sjötta og síðasta þrepsins.
6. **Mat og eftirlit (e. *Evaluation and monitoring*).** Þetta lokaprep er ef til vill það tímafrekasta. Það felur í sér langtímaskuldbindingar af hálfu þeirra sem að því koma, þar sem sífellt þarf að hafa eftirlit með verkefninu. Þannig er hægt að tryggja að unnið sé eftir áætlun og markmiðasetningu sé fylgt. Þá er eftirlit og eftirfylgni nauðsynleg til að hægt sé að bregðast við breyttum forsendum eða aðstæðum. Þannig er möguleiki á að uppfæra verkefnið ef nýjar upplýsingar koma fram.<sup>11</sup>

Að mati höfundar hentar kerfið mjög vel til að yfirfæra á þetta verkefni. Kerfið er skýrt og einfalt í notkun en kemur samt sem áður inn á alla þætti verkefnisins. Hér að neðan er verkefnið *Miðstöðvar og mangarar* mátað við sex þrepa kerfið, skref fyrir skref.

## 1. Setning takmarks og markmiða

### *Markmið (goals)*

Helsta markmið verkefnisins *Saga Breiðafjarðar*, sem *Miðstöðvar og mangarar* fellur undir, er að skrifa sögu sem ekki hefur verið sögð áður, á skjön við hefðbundna þjóðar- og héraðssögu. Þess í stað er saga Breiðafjarðarsvæðisins skráð sem heild, en er ekki bundið við sýslu- og hreppamörk. Helsta markmið *Miðstöðva og mangara* er síðan að miðla þeim hluta þeirrar sögu er snýr að verslun og völdum frá 13. öld til upphafs 17. aldar, þegar verslunareinokun Dana hófst. Miðlunin mun aðallega fara fram með söguskiltum sem dreift verður á mikilvæga staði við Breiðafjörð. Einnig verður notast við vefsíðu til að miðla

---

<sup>11</sup> Timothy og Boyd, *Heritage tourism*, 209-212.

ítarefni og öðrum fróðleik. Önnur markmið eru að reyna að fjölga ferðamönnum á svæðinu með því að auka fjölbreytni í menningarferðaþjónustu.

### **Áfangamarkmið (objectives)**

Skipta má áfangamarkmiðunum í sjö hluta. Fyrsta skrefið var að ákveða hvaða staðir eiga að fá skilti og raða þeim í forgangsörð. Því næst þurfti að heimsækja þá staði sem komu til greina til að kanna heppilegar aðstæður fyrir skiltin. Að því loknu var hægt að taka saman upplýsingar um staðina, byggðar á heimsóknunum og öðrum gögnum, svo sem úr bókum eða af netinu. Fjórða skrefið var að þróa tillögur að hönnun og útliti skiltanna. Síðan þurfti að láta skrifa texta fyrir skiltin. Til þess voru fengnir sagnfræðingarnir Sverrir Jakobsson og Helgi Þorláksson. Höfundur sá síðan um að vinna úr þeim textum og útbúa hentuga útgáfu fyrir skiltin. Sjötta skrefið var að útbúa vísu að framkvæmdaáætlun fyrir verkefnið, þar sem reynt var að áætla hvað þyrfti að gera og hvað það kæmi til með að kosta, gróflega. Síðasta skrefið, og um leið samantekt á öllu því sem er talið upp hér að ofan, er að skila heildstæðri tillögu að handriti, hönnun og framkvæmd verkefnisins. Það skref er í raun þessi greinargerð.

Ferlið sem talið er upp hér að ofan, hófst í júní 2013 og lauk í janúar 2014, þegar þessu lokaverkefni var skilað inn. Nánar er fjallað um þetta ferli í kafla 3.

## **2. Greining aðstæðna og söfnun gagna**

Margt þarf að hafa í huga þegar miðlunarverkefni er skipulagt og framkvæmt. Taka þarf tillit til ýmissa aðstæðna og atvika sem upp geta komið, viðráðanlegra eða ekki. Þá er mjög gott að búið sé að gera ráð fyrir ýmsu og gera mat á þeim aðstæðum sem eru fyrir hendi.

Höfundur ákvað að nota svokallaða SVÓT greiningu til að greina aðstæður fyrir þetta verkefni. Ástæðan fyrir því er aðallega hversu sáraeinföld, en um leið gagnleg, þessi aðferð er. SVÓT greining er aðferð sem oft er beitt á fyrirtæki, enda upprunnin í viðskiptafræði, en er í raun hægt að nota um hvað sem er, til að mynda miðlunarverkefni. SVÓT er skammstöfun yfir styrkleika, veikleika, ógnanir og tækifæri (*e. SWOT: Strengths, weaknesses, opportunities, threats*). Í sinni einföldustu mynd snýst notkun SVÓT greiningar um að útbúa lista með þessum fjórum þáttum fyrir viðkomandi verkefni.<sup>12</sup> Styrk- og veikleikarnir snúa að innviðum verkefnisins sjálfs og þeim aðstæðum sem fyrir eru, á meðan ógnanir og tækifæri fjalla um ytri aðstæður, eitthvað sem erfitt eða ómögulegt er að stjórna.

---

<sup>12</sup> Gylfi Magnússon, „Hvað er DAFO-greining“. *Vísindavefurinn*.

## SVÓT - greining

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Styrkleikar</b><br>Sagan sögð á sögustöðunum sjálfum.<br>Áhugi ferðapjónustufólks á svæðinu.<br>Áhugi þýskra ferðamanna á sögu tengdri þjóðverjum.<br>Saga sem ekki er á allra vitorði.<br>Nýjustu sagnfræðirannsóknir notaðar.<br>Nálægð við aðra ferðapjónustu og menningarstarfsemi á svæðinu.<br>Þjónusta oftast innan seilingar.<br>(Svæðið tilheyrir nokkrum sveitarfélögum). | <b>Veikleikar</b><br>Svæðið tilheyrir nokkrum sveitarfélögum.<br>Aðgengi að stöðum sums staðar ábótavant.<br>Skortur á salernisaðstöðu.<br>Efni nokkuð sértækt.<br>Sums staðar erfitt aðgengi fyrir rútur.<br>Aðgengi hreyfihamlaðra sums staðar takmarkað.<br>Getur virkað sundurslitið.<br>Langt á milli sögustaða. |
| <b>Ógnanir</b><br>Stórt svæði.<br>Úr „alfaraleið“ erlendra ferðamanna.<br>Útisýning. Veðurfar hefur áhrif.<br>Vegasamgöngur sums staðar bágbornar.                                                                                                                                                                                                                                     | <b>Tækifæri</b><br>Liður í eflingu menningarferðapjónustu á svæðinu.<br>Kynnir nýjustu rannsóknir á viðfangsefninu.<br>Samvinna sveitarfélaganna á svæðinu.                                                                                                                                                           |

Styrkleikar verkefnisins felast í ýmsu. Sagan er sögð á þeim stöðum sem hún varð til, sem gefur verkefninu ákveðinn upprunaleika. Áhugi fólks á svæðinu er nauðsynlegur fyrir framgang verkefnisins, þann áhuga virðist alls ekki vanta. Þýskir ferðamenn eru stór hluti markhóps *Miðstöðva og mangara*, þar sem saga þýskra kaupmanna við Breiðafjörð er fyrirferðamikil. Nauðsynleg þjónusta, svo sem veitingasala, gisting, sundlaugar og bensínstöðvar, er yfirleitt í seilingarfjarlægð, sem og önnur menningar- og ferðapjónusta. Því ætti að vera hægðarleikur fyrir fólk að sameina skiltasýninguna öðrum ferðalögum.

Veikleikarnir snúa aðallega að aðstöðu og aðgengi, svo sem salernisaðstöðu og aðgengi hreyfihamlaðra. Einnig er oft býsna langt á milli sögustaðanna, sem verður að teljast ókostur. Efnið sem sagt er frá er vissulega nokkuð sértækt og því ekki víst að það henti öllum, en það er ef til vill nokkuð óraunhæf krafa hvort eð er.

Svæðið er vissulega stórt og getur það virkað sem ógnun. Veðurfar getur líka haft áhrif, eins og með allar útisýningar. Vegasamgöngur eru sums staðar nokkuð lélegar, einkum á Barðaströnd, þar sem enn er nokkuð um malarvegi.

Tækifærin eru aðallega þau að með þessu verkefni er leitast við að kynna nýjustu rannsóknir á viðfangsefninu, nokkuð sem ekki er mikið gert af á almennum sýningum. Verkefnið er jafnframt gott tækifæri til að auka samvinnu sveitarfélagana á svæðinu á sviði menningarferðaþjónustu. Einnig er verkefnið liður í eflingu ferðaþjónustu og menningarstarfsemi á Breiðafjarðarsvæðinu. Hér að neðan verður fjallað nánar um örfá atriði varðandi SVÓT greininguna.

### ***Sagan***

Verkefnið *Miðstöðvar og mangarar* fjallar um sögu verslunar og valda við Breiðafjörð frá 13. öld fram til einokunarverslunar Dana í byrjun 17. aldar. Þessi saga hefur ekki verið sögð áður með jafn markvissum hætti. Fyrri söguritun hefur miðast við hefðbundna þjóðar- og héraðssögu, en hér er farið á skjön við það og leitast við að skrá heildstæða sögu alls Breiðafjarðarsvæðisins. Við skráningu sögunnar er notast við frumheimildir eins og hægt er, frekar en þá sögu sem áður hefur verið skrifuð. *Miðstöðvar og mangarar* eru, eins og minnst var á í kafla 1, hluti af stærra rannsóknarverkefni innan Háskóla Íslands, sem ber heitið *Saga Breiðafjarðar*. Að því koma fjölmargir; fræðimenn og meistaranemar úr sagnfræði, þýsku, fornleifafræði og hagnýtri menningarmiðlun.

### ***Svæðið tilheyrir nokkrum sveitarfélögum***

Alls eru sjö sveitarfélög við Breiðafjörð. Þau eru Snæfellsbær, Grundarfjarðarbær, Helgafellssveit, Stykkishólmsbær, Dalabyggð, Reykhólahreppur og Vesturbyggð.<sup>13</sup> Öll þessi sveitarfélög, nema Grundarfjarðarbær, eiga staði sem nefndir eru sem mögulegir skiltastaðir í þessu verkefni. Það er því ljóst að til þess að hægt verði að dreifa skiltum í svona mörg sveitarfélög þurfi að koma til samvinna milli þeirra allra. Einnig er líklegt að leitað verði til sveitarfélaganna með fjárstyrk í huga. Þá getur það komið sér vel að dreifa þessu á milli margra sveitarfélaga, því þá væru fleiri um að styrkja verkefnið. Það er því alls ekki víst að þetta þurfi að vera einn af veikleikum verkefnisins, þvert á móti gæti falist í þessu styrkleiki.

Stærð svæðisins er án vafa ein helsta áskorunin við vinnslu þessa verkefnis. Í fyrstu atrennu er gert ráð fyrir að setja upp skilti á ellefu sögustöðum, allt frá Rifi að Brjánslæk. Vegalengdin milli skiltanna er því talsverð og sýningin sundurslitin. Þetta vekur upp spurningar um hvernig megi láta sýninguna mynda einhvers konar heild. Hugsanleg lausn á

---

<sup>13</sup> Sveitarfélagasjá. 2013.

Því gæti falist í að sýna öll skiltin á vefsíðu sýningarinnar. Þá væri í raun hægt að skoða alla sýninguna á netinu, eða nokkur skilti á staðnum og restina á netinu. Þetta gæti verið ágæt lausn fyrir þá sem af einhverjum ástæðum geta ekki farið á alla staðina. Nánar er fjallað um vefsíðuna í kafla 3.2.

### ***Aðstaða og aðgengi***

Sýning, þar sem stökum skiltum er dreift um jafn stórt svæði og Breiðafjörður er, hefur þann ótvíræða ókost að allar vangaveltur um aðstöðu og aðgengi eru margfalt viðameiri en ef um væri að ræða staðbundna sýningu. Því er mjög mikilvægt að vanda val á staðsetningum fyrir skiltin, með tilliti til aðgengis. Sum staðar er nóg að fylla örlítið upp í vegkant en annars staðar þyrfti að fara út í meiriháttar framkvæmdir ef vel á að vera. Reiknað er með að hægt verði að ferðast um sýningarsvæðið, sem spannar nánast allt Breiðafjarðarsvæðið, frá Rífi að Brjánslæk, á flestum hefðbundnum farartækjum, allt frá tveimur jafnfljótum að stórum rútum.

Skortur á salernisaðstöðu er eitt þeirra atriða sem vert er að skoða. Aðeins er að finna salerni á örfáum af þeim stöðum sem lagt er til að fái skilti. Vitaskuld er ekki hægt að ætlast til þess að salerni verði við hvert skilti, en gæta verður þess að ekki sé of langt á milli salerna. Þetta er fyrst og fremst hugsað fyrir þá sem kunna að koma til með að skoða sýninguna í skipulagðri ferð, en ekki eitt og eitt skilti á leið sinni um svæðið, eða hluta þess.

Ótalmargt getur haft hamlandi áhrif á aðgengi. Rysjótt veðurfar, hindranir í landslagi, slæmar samgöngur og lélegt aðgengi fyrir hreyfihamlaða getur valdið því að fólk sleppi því að heimsækja merkilega staði.<sup>14</sup> Til að hjólastóll komist leiðar sinnar með góðu móti þarf landslag að vera jafnt og undirlag slétt og þétt í sér. Erfitt getur verið að koma hjólastól upp brekkur, sérstaklega handknúnum.<sup>15</sup> Á nokkrum þeirra staða sem gert er ráð fyrir að fái skilti má reikna með að fólk þurfi að ganga eitthvað frá farartækjum að skiltinu. Það gæti því orðið erfitt fyrir þá sem eru bundnir við hjólastól eða eiga erfitt með gang að skoða einhver skiltanna. Þetta er að sjálfsögðu ekki ákjósanleg staða en það gæti orðið afar erfitt að tryggja aðgengi allra að öllum skiltunum. Í langflestum tilfella ætti þetta þó ekki að verða vandamál.

---

<sup>14</sup> Timothy og Boyd, *Heritage tourism*, 75.

<sup>15</sup> *Hjólastólanotendur*, e.d.

### **3. og 4. Greining, samantekt gagna, tillögur og áætlanagerð**

Þessi vinna tók um sjö og hálfan mánuð. Hún hófst í júníbyrjun 2013 og lauk í raun ekki fyrr en þessu lokaverkefni var skilað, um miðjan janúar 2014. Vinnan hófst á því að afla upplýsinga um hugsanlega sögustaði við Breiðafjörð. Að því loknu voru staðirnir heimsóttir og heppilegir staðir fyrir skilti voru kannaðir. Þá tók við greining þeirra gagna sem aflað hafði verið og skýrsla skrifuð, þar sem þessar upplýsingar voru kynntar og fyrstu hugmyndir að hönnun sýningarinnar lagðar fram. Sú skýrsla var síðan nýtt áfram við vinnu þessa lokaverkefnis, í útvíkkaðri og endurbættri mynd. Ítarlegar er fjallað um þennan þátt verkefnisins í kafla 3 í þessari greinargerð.

### **5. Framkvæmd**

Verkefnið hefur ekki enn verið framkvæmt og óljóst er hvenær það verður gert eða af hverjum. Tilgangur þessa lokaverkefnis er að útbúa eins heildstæða tillögu að hönnun og framkvæmd sýningarinnar og frekast er unnt. Þá ætti að vera hægðarleikur, þegar kemur að því að framkvæma verkið, að taka þessa greinargerð og halda áfram þar sem henni sleppir.

Í kafla 5 í þessari greinargerð er að finna verkáætlun að framkvæmd verkefnisins. Þar er reynt eftir fremsta megni að brjóta niður hvað þarf að gera, hver gæti mögulega gert það og hvað það komi til með að kosta. Sú áætlun gefur þó aðeins hugmynd af raunverulegri framkvæmd verkefnisins, þar sem augljóslega er ekki hægt að gera ráð fyrir öllum breytum í framkvæmdinni á þessu stigi.

### **6. Mat og eftirlit**

Mjög erfitt er að gera áætlun um mat og eftirlit á verkefni sem hefur ekki verið hrint í framkvæmd enn og óljóst er hvernig sú framkvæmd kemur til með að verða skipulögð. Þó er hægt að huga að slíku fyrir einhverja þá hluta verkefnisins sem eru tilbúnir, til dæmis handritið (sjá kafla 4). Sagnfræðingarnir Sverrir Jakobsson og Helgi Þorláksson lögðu til texta fyrir skiltin. Höfundur þessa verkefnis sá um að laga textana að því plássi sem flötur skiltanna takamarkast af. Þegar verkefnið hefur raungerst má gera ráð fyrir að textar skiltanna verði endurskoðaðir, þegar og ef nýjar upplýsingar koma fram sem breytt gætu því sem þegar hefur verið skrifað. Þá er eðlilegt að reikna með aðkomu Sverris og Helga að þeim endurskoðunum, eða öðrum sérfræðingum sem þeir kynnu að benda á.

### 3 Hönnun sýningar

Sýningar eru eins misjafnar og þær eru margar. Flestar sýningar eru settar upp inni á söfnum, en margar eru settar upp annarsstaðar, í óhefðbundnum sýningarrýmum eða úti á víðavangi, eins í tilfelli þeirrar sýningar sem hér er fjallað um. Sýningar eiga það þó allar sameiginlegt að tilgangur þeirra er að miðla fróðleik og efni, gestum til gagns og gamans.<sup>16</sup>

Sýningin *Miðstöðvar og mangarar* flokkast sem frásagnarsýning samkvæmt flokkunarkerfi sem er að finna í bókinni *Grunnatriði safnastarfs* eftir Timothy Ambrose og Crispin Paine. Á frásagnarsýningum er reynt að segja sögu og kenna eitthvað.<sup>17</sup> Þessari sýningu er ætlað að kynna sögu verslunar og valda við Breiðafjörð fyrr á öldum.

Sýning sem þessi er óvenjuleg að því leyti að hún er ákaflega víðfeðm. Hún nær yfir allt Breiðafjarðarsvæðið, frá Rífi á Snæfellsnesi að Brjánslæk á Barðaströnd, að Flatey meðtalinni. Oft er töluverð vegalengd milli sögustaðanna og reikna má með að það taki 2-3 daga að skoða þá alla. Sérstaða sýningarinnar felst einnig í því að skiltin eru staðsett á sögustöðunum sjálfum, þar sem þeir atburðir sem sagt er frá áttu sér stað. Eitt af því sem ferðamenn sækjast eftir á sögustöðum er upprunaleiki. Þeir vilja fá söguna beint í æð. Oft og tíðum er þeim hins vegar boðið upp á afskræmda útgáfu af fortíðinni, þar sem búið er að „endurskapa“ söguna í annarri mynd.<sup>18</sup> Í *Miðstöðvar og mangarar* er ekkert endurskapað. Þar sér fólk staðina eins og þeir eru í dag. Frásagnir á skiltunum gefa einhverjar hugmyndir um hvernig staðirnir gætu hafa litið út áður. Annars er fólk hvatt til að gefa hugmyndafluginu lausan tauminn og ímynda sér hvernig hefur verið umhorfs á öldum áður.

Miðlunarleiðir sögusýninga geta verið margvíslegar, svo sem með rituðum texta, ljósmyndum, hreyfimyndum, hljóði, snertiskoðun og margmiðlun.<sup>19</sup> Langflestar sýningar á Íslandi falla undir það sem má kalla vitsmunalega upplifun, þar sem aðaláherslan er á fræðslu í formi texta, í bland við annað efni, svo sem safnmuni eða annað sjónrænt.<sup>20</sup> *Miðstöðvar og mangarar* byggir á textaskiltum þar sem sagnfræðifróðleik er miðlað til gesta. Skiltin eru að einhverju leyti skreytt með ljósmyndum, teikningum eða kortum. Sjónræni þáttur sýningarinnar er umhverfið sjálft. Skiltin eru sett upp á þeim stöðum, eða því sem næst, þar sem þeir atburðir sem þau lýsa áttu sér stað. Þannig geta gestir gefið

<sup>16</sup> Lackey, Lara M., What is exhibition for?, 34.

<sup>17</sup> Ambrose, T. og Paine, C., *Grunnatriði safnastarfs*, 102.

<sup>18</sup> Timothy og Boyd, *Heritage tourism*, 238.

<sup>19</sup> Eggert Þór Bernharðsson, Miðlun sögu á sýningum, 16.

<sup>20</sup> Eggert Þór Bernharðsson, Sagan til sýnis: Ólíkar miðlunarleiðir, 99-100.

ímyndunaraflinu lausan tauminn og gert sér í hugarlund hvernig staðurinn leit út þegar þeir atburðir sem þeir lesa um gerðust.

### 3.1 Tillögur að hönnun skiltanna

Hér á eftir fara tillögur að hönnun þeirra skilta sem ætlunin er að setja upp víðsvegar um Breiðafjörð. Umfjölluninni er skipt í þrennt; fyrst eru kynntar tillögur að ytri umgjörð skiltanna, næst er fjallað um prentflöt þeirra og að lokum er rætt um texta á skiltunum.

#### Ytri umgjörð skiltanna

Fjallað verður um þrjár hugmyndir að hönnun ytri umgjarðar skilta sem síðan verða sett upp víðs vegar um Breiðafjörð. Mögulegar staðsetningar skiltanna verða ræddar nánar síðar í þessari greinargerð. Valdir hafa verið nokkrir ólíkir möguleikar að hönnum skiltanna og verður fjallað um hvern og einn með tilliti til framkvæmdar, útlits og mögulegs kostnaðar.

Í öllum tilfellum yrðu skiltin prentuð á ál- eða blikkplötur en slíkar plötur eru endingargóðar og viðhaldslitlar. Þessi lausn er víða notuð þar sem ending prentunar á álplötur er yfirleitt afar góð.

Mikilvægt er að skiltin verði þannig úr garði gerð að þau falli vel að umhverfinu og valdi sem minnstu raski á svæðinu. Það verður gert með efnisvali, stærð þeirra og litavali. Reynt verður til að mynda að velja efni sem finnst í sjálfri náttúrunni. Valdir verða litir sem ríma við nærumhverfið og reynt verður að hafa skiltin alls ekki of stór. Frekar yrði upplýsingum sem rúmast ekki á skiltinu komið fyrir bakvið QR kóða. Miklu skiptir einnig að allt útlit og hönnun spjaldsins sjálfs sé vel ígrundað. Textinn þarf að vera hnitmiðaður, þar sem mögulegt textamagn takmarkast auðvitað af stærð skiltisins. Letrið má þó ekki vera það lítið að erfitt verði að lesa textann. Leturgerð og litaval skipta einnig miklu máli upp á hversu þægilegt er að lesa af skiltinu. Fyrirsagnir þurfa að vera grípandi og áberandi til að fanga athygli lesandans.<sup>21</sup>

Stærð skiltaflatarins sjálfs (ál- eða blikkplata) er 120 x 80 cm. Gert er ráð fyrir að platan verði fest á aðra plötu úr timbri eða öðru sterku efni. Sú plata yrði að öllum líkindum örlítið stærri en álplatan. Skiltaflöturinn mun halla um 10° að lesandanum. Hæð frá jörðu og að neðri brún skiltaflatar er á bilinu 70-90 cm.

Tölvuteikningarnar sem fylgja hverri tillögu voru gerðar af Oliver Claxton, byggingatæknifræðingi og meistaranema í byggingaverkfræði.

---

<sup>21</sup> Hess, George, Kathryn Tosney og Leon Liegel. *Creating Effective Poster Presentations: An Effective Poster*. 2013.

1. Einfaldasti kosturinn er að smíða grind úr tréramma sem skiltaflöturinn yrði síðan festur á (Sjá mynd 1). Þessi lausn er víða notuð með ágætum árangri. Kostnaður við slíkt skilti er ekki mikill. Smíði og uppsetning er einnig með einfaldasta móti.
2. Önnur leið er að nota stórt grjót sem undirstöðu fyrir skilti. Þá yrði skiltaflöturinn festur með járnörum sem yrðu boltuð á steininn eða fest með öðrum hætti (sjá mynd 2). Þessi lausn er afar einföld í framkvæmd og kostnaður í lágmarki, þar sem hæglega mætti nota grjót úr nágrenninu á hverjum stað, nóg er víst til af því. Auk þess er engin hætt á foki þar sem þyngd grjótsins festir skiltið kyrfilega niður. Viðhald slíks skiltis yrði einnig lítið sem ekkert. Því teljum við þetta vera ákjósanlegan kost.

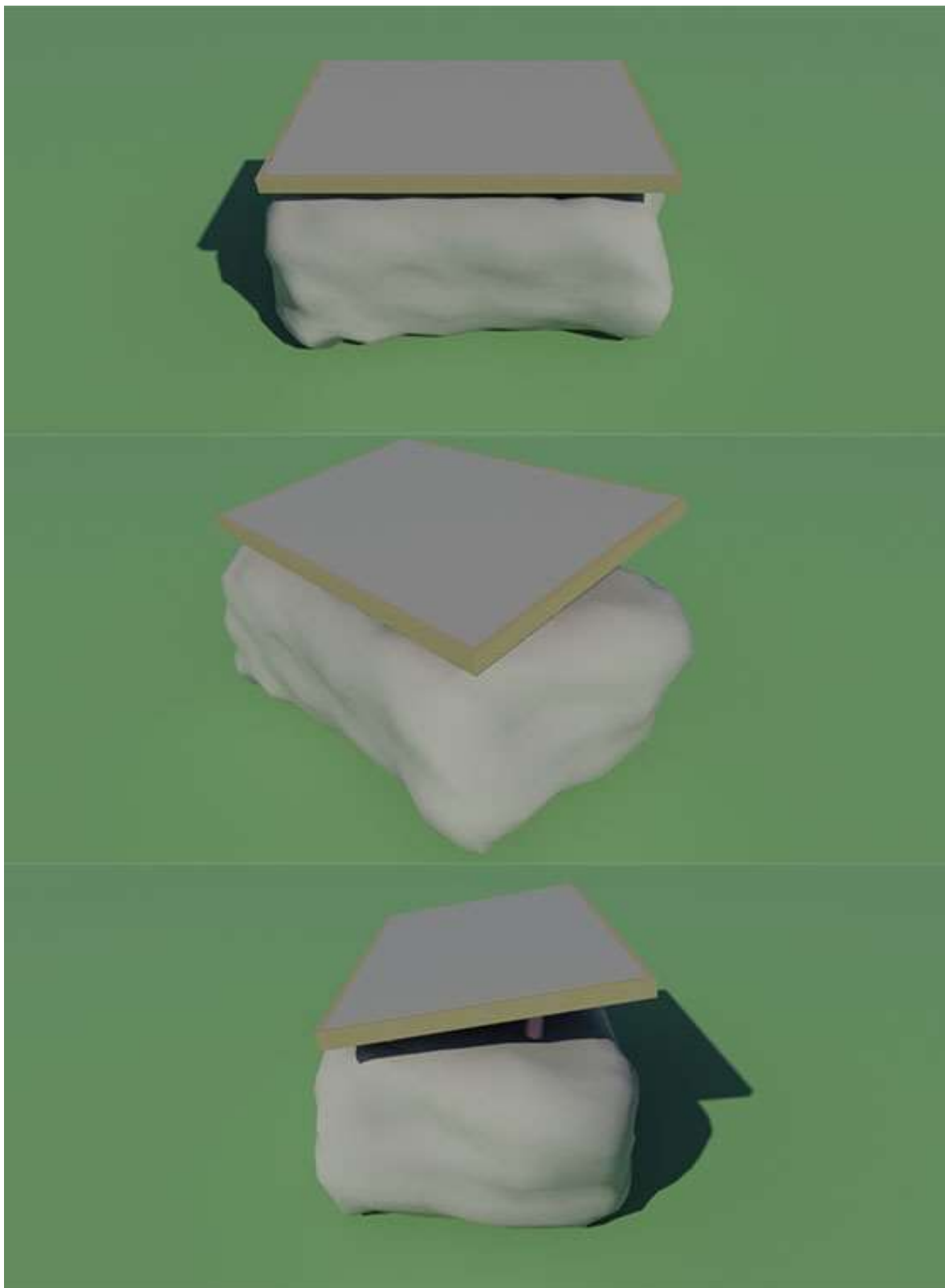
Hafa verður í huga að nú þegar er eitthvað um slík skilti við Breiðafjörð og því gæti það ef til vill valdið einhverjum ruglingi að nota sömu hönnun á skilti sem hafa mjög mismunandi sögur að segja. Skiltin yrðu þó alltaf kyrfilega merkt með einkennismerki verkefnisins, QR kóðum og öðru sem ætti að lágmarka slíkan rugling.

3. Í skýrslu Svövu Lóu Stefánsdóttur ræðir hún um þann möguleika að láta skiltin líta út eins og einhvers konar vörðu. Sú hugmynd er vel framkvæmanleg þótt slíkt krefjist meira umstangs en aðrar leiðir sem hér eru ræddar. Þessi útfærsla er ef til vill erfiðust í framkvæmd en kæmi líklega best út ef skiltin eiga að skera sig frá öðrum skiltum. Mín útfærsla á þessari tillögu er að stór varða yrði hlaðin til hálfis undir öllu skiltinu (sjá mynd 3). Hleðslan yrði annað hvort gegnheil eða hlaðin utan á stuðningsgrind undir skiltinu. Skiltaflöturinn yrði festur á járnstangir sem næðu alveg niður í jörð. Varðan yrði því aldrei hluti af burðarvirki skiltisins, heldur aðeins til skrauts.

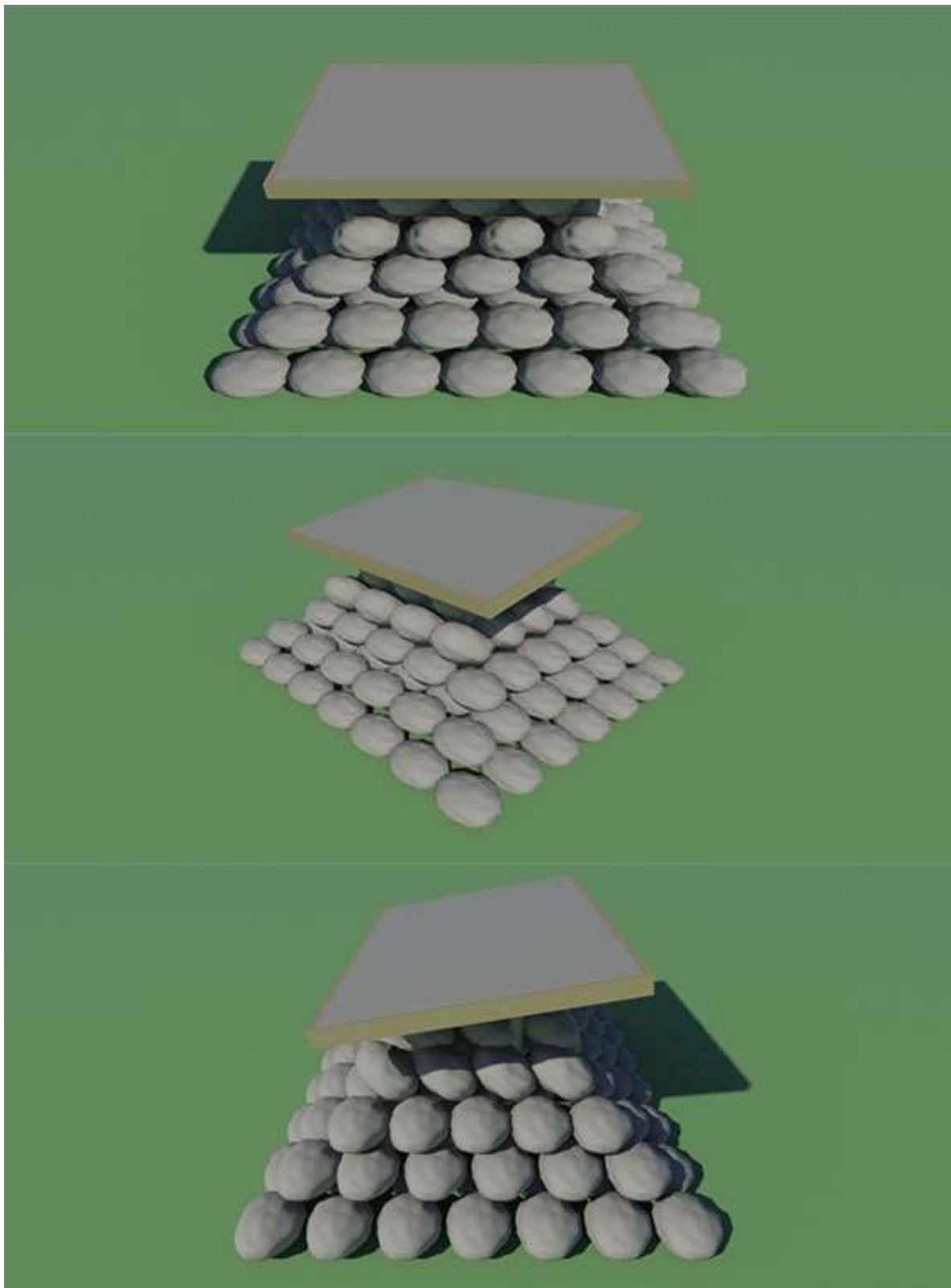
Stærsti ókosturinn við þessa útfærslu, auk umstangsins sem fylgir framkvæmdinni, er hversu erfitt gæti reynst að festa grjóthleðsluna nógu tryggilega til að hún standi af sér veður og ágang.



**Mynd 1. Timburskilti.**



**Mynd 2. Skilti á stórum steini.**



**Mynd 3. Skilti á vörðu.**

Í kafla 5 er að finna hugmyndir um kostnað við hverja af þessum þremur tillögum.

### **Prentflötur skilta**

Við hönnun skiltaflatarins var leitast við að hafa hlutina einfalda og smekklega. Gert er ráð fyrir að stærð flatarins sé 120 x 80 cm. Vinstra megin er rauð rönd með merki verkefnisins efst og heitinu *Miðstöðvar & mangarar* á hlið neðst. Þrjú textabox eru á spjaldinu. Aðaltextinn er á íslensku en auk þess er gert ráð fyrir þýðingum á ensku og þýsku. Fyrir ofan ensku og þýsku textaboxin er pláss fyrir mynd, eina eða fleiri. Neðst í vinstra horni spjaldsins verður svokallaður QR-kóði, sem nánar er fjallað um í kafla 3.2. Neðst á skiltinu er pláss fyrir merki þeirra stofnana og aðila sem koma að verkefninu.

Þessi tillaga er hönnuð af höfundum verkefnisins ásamt Ólafi Ingibergssyni, sem einnig hannaði merki verkefnisins og nánar er sagt frá í kafla 3.2. Notast var við forritin Adobe Illustrator og Adobe Photoshop við hönnun spjaldsins.



# Dögurðarnes



Sed ut perspiciatis, unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam eaque ipsa, quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt, explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptatem sequi nesciunt, neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum, quia dolor sit amet, consectetur, adipisci[ng] velit, sed quia non numquam.

Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit, qui in ea voluptate velit esse, quam nihil molestiae consequatur, vel illum, qui dolorem eum fugiat, quo dolorem ipsum, quia dolor sit amet, consectetur, adipisci[ng] velit, sed quia non numquam. Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit, qui in ea voluptate velit esse, quam nihil molestiae consequatur, vel illum, qui dolorem eum fugiat, quo dolorem ipsum, quia dolor sit amet, consectetur, adipisci[ng] velit, sed quia non numquam.



Sed ut perspiciatis, unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam eaque ipsa, quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt, explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptatem sequi nesciunt, neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum, quia dolor sit amet, consectetur, adipisci[ng] velit, sed quia non numquam.

Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit, qui in ea voluptate velit esse, quam nihil molestiae consequatur, vel illum, qui dolorem eum fugiat, quo voluptas nulla pariat? Sed ut perspiciatis, unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam eaque ipsa, quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt, explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos,



Sed ut perspiciatis, unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam eaque ipsa, quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt, explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptatem sequi nesciunt, neque porro quisquam est, qui dolorem ipsum, quia dolor sit amet, consectetur, adipisci[ng] velit, sed quia non numquam.

Ut enim ad minima veniam, quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex ea commodi consequatur? Quis autem vel eum iure reprehenderit, qui in ea voluptate velit esse, quam nihil molestiae consequatur, vel illum, qui dolorem eum fugiat, quo voluptas nulla pariat? Sed ut perspiciatis, unde omnis iste natus error sit voluptatem accusantium doloremque laudantium, totam rem aperiam eaque ipsa, quae ab illo inventore veritatis et quasi architecto beatae vitae dicta sunt, explicabo. Nemo enim ipsam voluptatem, quia voluptas sit, aspernatur aut odit aut fugit, sed quia consequuntur magni dolores eos,



Mynd 4. Tillaga að hönnun skiltaflatar, unnin af höfundu og Ólafi Ingibergssyni.

## Leturgerð og tungumál

Ákveðið var að nota leturgerðina *Celestia Antiqua Std.* á skiltin. Þetta er falleg leturgerð með fótum (serif), í rómverskum stíl. Áferð letursins er gróf og líkir eftir gamaldags prentvélum. *Celestia Antiqua Std.* inniheldur bæði há- og lágstafi, íslenska sérstafi og kemur í öllum hefðbundnum formum (regular, bold, semi-bold og italic).

Eins og áður sagði er gert ráð fyrir þremur tungumálum á skiltunum; íslensku, ensku og þýsku. Íslenski textinn verður fyrirferðarmeiri en hinir tveir, eðlilega. Enska er það tungumál sem ætla má að flestir erlendir ferðamenn skilji, óháð þjóðerni, og því er það nokkuð augljós kostur. Þýska varð síðan fyrir valinu sem þriðja mál á skiltunum. Ástæðan fyrir því er sú að ætlunin er að þýskir ferðamenn verði nokkuð stór hluti markhóps verkefnisins, vegna þess mikla hlutverks sem þýskir kaupmenn gegndu í verslunarsögu Breiðafjarðar (sjá kafla 1.2).

## Texti á skiltum

Í tillögunni sem kynnt var hér að ofan er gert ráð fyrir að texti verði mjög fyrirferðarmikill á skiltunum. Myndefni á þeim verður takmarkað en þess í stað fær umhverfi skiltanna að njóta sín, staðirnir sem textinn fjallar um.

Sagnfræðingarnir Sverrir Jakobsson og Helgi Þorláksson lögðu til texta fyrir þá staði sem lagt er til að fá skilti (staðirnir eru kynntir í kafla 3.3). Höfundur vann texta Sverris og Helga nánar, þannig að þeir passi inn í það takmarkaða pláss sem skiltin bjóða upp á.

Við þessa vinnu var notast við aðferð sem sænski rithöfundurinn Margareta Ekarv hefur þróað fyrir textaskrif á sýningar. Aðferðin sjálf er einföld. Hún byggir stuttum, hnitmiðuðum setningum. Eðlileg orðaröð er notuð og hver lína er um það bil 45 stafabil að lengd. Skipting á milli lína er höfð eins eðlileg og hægt er, til dæmis er reynt að forðast að taka orð í sundur milli lína.<sup>22</sup> Markmiðið með aðferð Ekarv er að gera textann það auðveldan aflestrar og áhugaverðan að fólk lesi textann til enda, ef það á annað borð byrjar á honum.<sup>23</sup> Lykilatriði er að átta sig á því að það að lesa texta á sýningum er alls ekki það sama og að lesa texta af bók. Lesandinn stendur í fæturna, stundum í einhverri fjarlægð frá lesefninu, oft innan um annað fólk og jafnvel að lesa hluti sem hann hefur litla þekkingu á. Það er því heilmikil kúnt að skrifa texta fyrir slíkar aðstæður.<sup>24</sup>

---

<sup>22</sup> Ekarv, Margareta. *Combating redundancy: writing texts for exhibitions*, 298.

<sup>23</sup> Ekarv, Margareta. *Combating redundancy: writing texts for exhibitions*, 299.

<sup>24</sup> Gilmore, Elizabeth og Sabine, Jennifer. *Writing readable text: evaluation of the Ekarv method*, 301.

Við ákvörðun um lengd texta á skiltunum var tekið mið af tillögu að hönnun skiltaflatarins sjálfs, sem kynnt var hér að ofan. Textinn má ekki vera of smár til að hægt sé að lesa hann með góðu móti í eðlilegri fjarlægð. Í góðri birtu á að vera hægt að lesa flestar venjulegar leturgerðir í fjarlægð sem nemur 200-faldri hæð stafanna.<sup>25</sup> Það þýðir að ef hæð stafanna er 1 cm á að vera hægt að lesa textann í tveggja metra fjarlægð.

Ákveðið var að orðafjöldi á skiltunum sé 100-160 orð. Textinn er á þremur tungumálum; íslensku, ensku og þýsku. Stærð letursins er 50 pt. (hæð hástafa um 1,2 cm) fyrir íslenska textann, en 38 pt. (hæð hástafa um 0,9 cm) fyrir enska og þýska. Í kafla 4 er að finna tillögur að textum á skiltin.

### Myndefni á skiltum

Hönnun skiltaflatarins gerir ráð fyrir myndefni á hverju skilti. Reiknað er með að meðal myndefnis verði kort sem sýni leiðir, siglingaleiðir sem og landleiðir, til og frá einhverjum þeirra staða sem sýningin fjallar um. Einnig er hugsanlegt að sýna á skiltum tilgátumyndir af mannvirkjum sem áður stóðu á sögustöðunum, sérstaklega ef fyrir eru tóftir eða aðrar mannvistarleifar.

Reikna má með að þær myndir sem koma til með að prýða skiltin verði að stórum hluta teiknaðar eða grafískar að öðru leyti. Höfundur þykir mikilvægt að sá, eða þeir, sem fengnir verða til að útbúa teikningar og annað myndefni geri það fyrir alla sýninguna, en skiltunum verði ekki skipt á milli margra. Ástæðan er sú að ef sami aðili kemur að gerð alls myndefnis myndast ákveðin samfella sem er mikilvæg fyrir heildarútlit sýningarinnar, líkt og með einkennismerki og aðra hönnun á útliti.

Ekki liggur fyrir nákvæmlega hvaða myndefni verður notað og því fylgja engar tillögu þar að lútandi þessari greinargerð.

### 3.2 Einkennismerki, QR-kóðar, vefsíða og bæklingur

Í skýrslunni *Áfangastaður: Breiðafjörður – Menningartengd ferðaþjónusta og mögulegar miðlunarleiðir* fjallar Svava Lóa Stefánsdóttir meðal annars um að heppilegt væri að útbúa einkennismerki fyrir verkefnið og nefnir hún í því sambandi að hægt yrði að hlaða vörður og láta þær „varða leiðina“ um skiltasýninguna. Hugmyndin var gripin á lofti og útfærð nánar. Í stað þess að hlaða vörður til að láta standa við skiltin leggjum við til að þær verði notaðar í hönnun skiltanna sjálfra (sjá nánar kafla 3.1). Ólafur Ingibergsson var fenginn til

---

<sup>25</sup> Ambrose, T. og Paine, C., *Grunnatriði safnastarfs*, 110.

að hanna tillögu að einkennismerki eða „lógói“ verkefnisins (sjá mynd 5). Þetta merki, sem er mynd af vörðu, yrði þá haft á skiltunum sjálfum og öllu öðru efni tengdu verkefninu, svo sem kynningarefni hvers konar. Á næstu síðu má sjá nokkrar útfærslur af hönnun Ólafs. Þetta sýnishorn er í rauðbrúnu en einnig eru til útfærslur í grænbrúnu, grænu og svarthvítu.



**Mynd 5. Þrjár útfærslur af mögulegu einkennismerki verkefnisins. Fjórða afbrigðið er að finna á tillögu að hönnun prentflatar skiltanna (Mynd 4).**

### QR kóðar

Allt frá upphafi vinnuferlisins hefur verið gert er ráð fyrir sérstakri vefsíðu fyrir verkefnið sem geyma muni ítarefni og annan fróðleik sem ekki mun komast fyrir á skiltunum. Skiltin munu verða merkt með svokölluðum QR kóðum til að hægt verði að nálgast vefsíðuna fljótt og auðveldlega því eins og gefur að skilja er útilokað að hægt verði að miðla öllum þeim upplýsingum sem fyrir liggja á skiltum og sýningu. Þannig geta áhugasamir leitað eftir nánari þekkingu á ákveðnum sviðum.

QR kóði (e. *Quick Response Code*) er lítið tákn (sjá mynd til hliðar) til að nálgast upplýsingar af netinu á einfaldan og fljótlegan hátt. QR kóðar voru upprunalega þróaðir á tíunda áratug síðustu aldar af japanska bíla-iðnaðinum til að auðvelda eftirlit með framleiðslunni. Merkið inniheldur



upplýsingar sem til þess hannaðir skannar lesa og vinna úr, líkt og strikamerki.<sup>26</sup>

QR kóðar urðu vinsælir meðal almennings með tilkomu snjallsíma, sem verða sífellt algengari. Til þess að geta lesið QR kóða með snjallsíma þarf að sækja smáforrit, eða „app“ (e. *application* eða *app*) í símann. Smáforritið notar síðan myndavélina í símanum til að lesa kóðann og sækja þær upplýsingar sem hann hefur að geyma, til dæmis slóð á vefsíðu. Í slíku tilfelli myndi netvafri sjálfkrafa opna viðkomandi vefsíðu. Það er því hverjum og einum í sjálfvald sett hvaða upplýsingar kóðinn skuli geyma því í raun getur nánast hvað sem er staðið bak við s.s. myndir, texti, tónlist, myndbönd o.s.frv.

### Vefsíða og kynningarbæklingur

Eins og áður sagði er ætlunin að láta hanna vefsíðu sem geymi ítarupplýsingar um verkefnið, lengri og ítarlegri texta en komast fyrir á skiltunum, jafnvel á nokkrum tungumálum. Einnig yrðu á síðunni kort, myndir og annað efni sem ekki er pláss fyrir á skiltunum. Eins og nefnt var í kafla 2.1 mun sýningin standa á mjög stóru svæði. Við það getur hún virkað sundurlaus. Til að sýningin geti virkað betur sem heild er gert ráð fyrir að á vefsíðunni megi skoða öll skiltin. Þannig er möguleiki fyrir fólk sem einhverra hluta vegna getur ekki heimsótt alla sögustaðina að sjá sýninguna í heild. Með þessu er reynt að koma til móts við sem allra flesta og auka aðgengi fólks að sýningunni. Auðvitað eru í raun lítil takmörk fyrir því hvað er hægt að setja á vefsíðuna, en ofantalið er það helsta sem fyrir liggur á þessu stigi að verði þar. Hvert skilti yrði síðan með QR kóða sem færi með fólk beint á vefsíðuna. Vefslóðin sjálf yrði að sjálfsgöðu höfð með á skiltinu til þess að þeir sem ekki hafa tök á að skanna QR kóða geti einnig nálgast upplýsingarnar á vefsíðunni, hvort sem er á staðnum í gegnum farsíma eða önnur snjalltæki, eða til að skoða heima.

Höfundur telur að rétt sé að láta fagmann um hönnun vefsíðunnar. Tiltölulega auðvelt mun þó vera fyrir leikmenn að koma upp slíkri síðu, til dæmis í gegnum vefsvæðið [www.wordpress.com](http://www.wordpress.com). Það svæði býður upp á einfalda gerð vefsíðna, ýmist ókeypis eða gegn vægu gjaldi.

Auk vefsíðunnar er gert ráð fyrir að útbúinn verði lítill bæklingur sem inniheldur upplýsingar um skiltin, staðsetningu þeirra og efnistöð ásamt upplýsingum um sögusýninguna. Honum er þannig ætlað að kynna báðar sýningarnar og hvetja fólk um leið til að heimsækja hvora um sig. Til að hafa bæklinginn sem ódýrastan í framleiðslu er gert ráð fyrir að hann verði í svokölluðu „túristabroti“, það er A4 blað sem er brotið í þrennt og

---

<sup>26</sup> *About 2D Code*, 2012.

myndar þannig 6 síður. Bæklingurinn yrði aðgengilegur á upplýsingamiðstöðvum fyrir ferðamenn, bensínstöðvum og á öðrum stöðum sem ferðamenn fara gjarnan á.

Í kafla 5 er að finna hugmynd að kostnaði við vefsíðu og bækling.

### **3.3 Mögulegir staðir fyrir skilti**

Þeir staðir sem á eftir koma voru valdir af umsjónarmönnum verkefnisins *Saga Breiðaffjarðar*, þeim Sverri Jakobssyni og Helga Þorlákssyni. Staðirnir voru valdir vegna mikilvægis þeirra í verslunar- og valdasögu svæðisins. Stöðunum er skipt upp í tvo flokka. Í þeim fyrri er sagt frá því hvaða staðir ættu að vera í forgangi að skilti, en sá seinni segir frá öðrum merkilegum stöðum sem ættu skilið skilti í fyllingu tímans. Þá má einnig hafa í huga að enn fleiri staðir fyrir skilti geta bæst í hópinn er fram líða stundir þótt þeir séu ekki nefndir að sinni.

Flestum umfjöllunum fylgja myndir sem teknar voru í rannsóknarferð sumarið 2013. Við val á heppilegum staðsetningum fyrir skiltin var reynt að taka tillit til útsýnis, landslags og aðgengis.

Í umfjöllun um staðina er lauslega minnst á hvað ætti að fjalla um á hverjum stað. Ekki er kafað dýpra í efnistösk skiltanna í hér, en síðar í þessari greinargerð verða kynntar tillögur að textum á nokkur skilti.

### ***3.3.1 Staðir í forgangi***

#### **Rif**

Rif er lítill byggðarkjarni í Snæfellsbæ, utarlega á Snæfellsnesi norðanverðu og liggur á milli Hellisands og Ólafsvíkur. Á Rifi var forðum biðhöfn fyrir kaupskip sem til stóð að sigla inn á fjörðinn en einnig verslunarstaður. Hér væri kjörið að segja frá sókn erlendra kaupmanna eftir fiski og átökum þeirra á milli.

Að mati höfundar er heppilegast að finna skiltinu stað á auðu malarplani nálægt höfninni. Planið nær alveg fram á fjörukambinn og gefur útsýni út á sjó til norðurs. Þarna er einnig að finna stóra steina sem gætu hentað sem undirstöður undir skilti. Svæðið er nokkuð óaðlaðandi eins og er en hægt væri að gera umhverfið meira aðlaðandi með tiltölulega lítilli fyrirhöfn og tilkostnaði. Í næsta nágrenni er svokallaður Björnssteinn, en þar er talið að Björn ríki Þorleifsson hafi verið veginn ásamt sjö mönnum sínum í bardaga við Englendinga árið 1467.



**Mynd 6. Autt malarplan sem hentar vel fyrir skilti.**



**Mynd 7. Nær fjörukambinum.**

## Nesvogur í Stykkishólmi

Nesvogur er lítil vík innan bæjarmarka Stykkishólms, skammt frá skipasmíðastöðinni Skipavík. Í Nesvogi eru verksummerki frá verslun þar. Þar er að finna búðartóftir (m.a. eina 16 m langa og 5 m breiða), allstórt geymslurými og afrými.<sup>27</sup>

Auðvelt er að koma skilti fyrir í Nesvogi. Vegurinn endar við slippinn, þar sem auðvelt væri að leggja og snúa rútum. Þaðan er síðan auðvelt að ganga að Nesvogi. Tilvalið væri að skiltið stæði þar sem gott útsýni er yfir tóftirnar.

---

<sup>27</sup> Ásgeir Ásgeirsson og Ólafur Ásgeirsson, *Saga Stykkishólms: Kauphöfn og verslunarstaður 1596-1845*, 91.



**Mynd 8. Tóftir í Nesvogi.**



**Mynd 9. Horft yfir Nesvog.**

## Dögurðarnes/Dagverðarnes

Dögurðarnes eða Dagverðarnes, eins og það er kallað í dag, stendur á Fellsströnd í Dalasýslu. Þar er kirkja sem reist var 1933 en hún stendur þar sem áður var bænhús. Samkvæmt Helga Þorlákssyni á Dögurðarnes sér talsverða sögu sem verslunarstaður eða frá því um 1100 (mögulega fyrr) til og með 1300. Helgi nefnir að mögulega hafi einnig verið þar verslunarhöfn í tíð enskra kaupmanna sökum tíðra örnefna á svæðinu er vísa til Íra, til dæmis Írahöfn og Íravarða – Helgi heldur því þó fram að það eigi líklega fremur við Bristolmenn.<sup>28</sup> Þá telur hann að Dögurðarnes hafi einnig einkenni kjörstaða norskra kaupmanna, en það eru staðir þar sem auðvelt var að ná til stórra svæða. Á 12. og 13. öld var Dögurðarnes því með mikilvægustu verslunarhöfnum Íslands og því mikilvægt að þar verði sett skilti sem segi frá mikilvægi staðarins sem verslunarstaðar og hafnar.

Við afleggjarann að Dögurðarnesi er mögulegt að koma fyrir skilti, þar er sæmilegt útskot en slétta yrði úr því og bæta í jarðveginn til að jafna það frekar. Á því skilti yrði sagt frá sögu Dögurðarness og mikilvægi þeirrar hafnar. Sagan er mikil og því yrðu viðbótarupplýsingar að vera bak við QR-kóða, líkt og á öðrum stöðum.

Vegurinn út í sjálft Dögurðarnes er heldur slæmur og á síðu Dalabyggðar segir að hann sé ekki fær hvaða ökutæki sem er.<sup>29</sup> Ætla mætti að flest ökutæki kæmust þarna út eftir yfir sumarmánuðina þótt annað gildi á öðrum árstímum. Þó ber að nefna að í þeim fáu brekkum sem eru á leiðinni er mögulegt að langar rútur geti lent í vandræðum og jafnvel rekist niður í veginn á einhverjum stöðum.

---

<sup>28</sup> Helgi Þorláksson hefur samið grein sem mun birtast á vefnum um ætlaða Bristolmenn við Breiðafjörð.

<sup>29</sup> Sigurður Þórólfsson. *Strandahringurinn*.



**Mynd 10. Tóftir í Dögurðarnesi. Kirkjan í bakgrunni.**



**Mynd 11. Horft niður að sjó frá Dögurðarnesi.**

## Skarð

Skarð er kirkjustaður á Skarðströnd í Dalasýslu. Skarð er eitt hinna fornu höfuðbóla við Breiðafjörð og var mikil hlunnindajörð áður fyrr. Henni fylgdu einnig margar eyjar og hólmar og voru bændur sem þar bjuggu jafnan vel efnaðir. Þeirra á meðal voru hirðstjórinn Björn ríki Þorleifsson og Ólöf ríka Loftsdóttir, kona hans. Á Skarði yrði sagt frá sögu þeirra hjóna, þó aðallega Ólafar. Til dæmis yrði fjallað um stéttina sem sagt er að Ólöf hafi látið gera og aðrar sögur henni tengdar. Á Rífi yrði fjallað um samskipti Björns við Englendinga og um víg hans á Rífi þótt einnig yrði sagt frá því við Skarð. Þá yrði einnig að segja frá Eggerti ríka Björnssyni (1612-1681) en hann bjó á Skarði og átti í miklum samskiptum við hollenska og danska kaupmenn.

Frá þjóðveginum og heim að Skarði er dálítill afleggjari. Við afleggjarann er smáútskot fyrir bíla, þar sem hægt væri að setja skilti. Þetta útskot er þó lítið annað en lítill melur og þyrfti ef til vill að bæta í jarðvegin til að það sé jafnhátt veginum. Við veginn er að vísu annað skilti fyrir sem fjallar um sögu jarðarinnar og þeirra er þar bjuggu. Þetta skilti er reyndar í nokkuð slæmu ásigkomulagi og hallar ískyggilega.

Annar möguleiki, og jafnvel enn meira aðlaðandi, væri að setja skiltið upp á Skarðstöð en þar hefur höfn Skarðverja verið frá fyrstu tíð. Í dag er þar smábátahöfn. Frá höfninni sést að vísu ekki að bæjarstæðinu en benda mætti ferðalöngum á staðinn, ef því er að skipta. Aðgengi þar er hið besta og að auki er þar salernisaðstaða fyrir ferðafólk. Vegurinn sem liggur að höfninni er í ágætu ásigkomulagi. Í Skarðstöð er auk þess mikil náttúrufegurð.



**Mynd 12. Horft heim að Skarði.**



**Mynd 13. Skarðstöð.**

## Staðarhóll – Tjaldanes

Staðarhóll og Tjaldanes eru jarðir í Saurbæ í Dalasýslu. Staðarhóll var höfuðból og þar var kirkja frá fornu fari en jörðin er nú í eyði. Ný kirkja var byggð árið 1899 á Skollhóli þegar tvær kirkjusóknir sveitarinnar voru sameinaðar. Staðarhólsjörðin er tengd miklum róstu-tímum í sögunni en þar hafðist Sturla Þórðarson við eftir að hafa látið ógilda eignarrétt Órækju Snorrasonar á Alþingi. Órækja hafði áður látið dæma sér bæinn á Þorskafjarðarþingi.<sup>30</sup> Staðarhóll er ein af pólitísku miðstöðvunum við Breiðafjörðinn og því mikilvægt að þar sé skilti.<sup>31</sup> Þar yrði sagt frá fornum höfðingjum, samgöngum og pólitík Sturlungaaldar. Möguleiki er að segja einnig frá þessari pólitík að Hvammi í Hvammssveit en velja yrði ólíka nálgun að efninu.

Aðgengi að Staðarhólseyðibýlinu er með versta móti. Keyra þarf inn í Staðarhólsdal á malarvegi og erfitt er að snúa við stærri bílum. Ef miðað er við að einhverjir ferðamannanna muni koma að söguskiltum við Staðarhól á rútum er nær ógerlegt að hafa skilti við sjálfan bæinn. Því væri nær að hafa skiltið við Staðarhólskirkju, þar sem hún stendur í dag, því þar er aðgengi mjög gott. Fyrir neðan kirkjuna er stórt bílastæði eins og sést á mynd 14 og því kjörið að hafa skiltið þar. Þar er að vísu veglegur minnisvarði um skáld sveitarinnar, Sturlu Þórðarson, Stein Steinarr og Stefán frá Hvítadal. Minnisvarðinn er afgirtur og því ætti hann og skiltið ekki að „rekast á“. Brýnt er að láta koma skýrt fram á korti hvar bærinn stóð á sinni tíð.

Tjaldanes stendur í nokkurra mínútna akstursfæri frá Staðarhólskirkju. Afleggjarinn við Tjaldanes er kjörinn staður til að koma fyrir skilti sem segði frá fornum siglingaleiðum því útsýni þar yfir sjóinn er mjög gott. Þá væri einnig hægt að koma mynd af þessum siglingaleiðum fyrir á skiltinu. Þannig gæti ferðafólk svo séð fyrir sér þessar fornu leiðir með því að horfa yfir fjörðinn og ímynda sér það sem áður var. Þá ætti einnig að segja frá höfninni sem var í Tjaldanesi og tengslum staðarins og Reykhóla en frá Tjaldanesi sést vel yfir til þorpsins á Reykhólum. Við afleggjarann er aðgengi einnig gott og auðvelt að koma stórum rútum þar fyrir. Staðurinn er því tilvalinn að öllu leyti.

---

<sup>30</sup> Sverrir Jakobsson, Braudel í Breiðafirði?, 172.

<sup>31</sup> Sverrir Jakobsson, Braudel í Breiðafirði?, 171.



**Mynd 14. Við Staðarhólskirkju.**



**Mynd 15. Tjaldanes. Horft yfir að Reykhólum.**

## **Kollabúðir**

Kollabúðir eru inn af botni Þorskafjarðar í Barðastrandarsýslu. Þar var annað tveggja vorþinga Vestfirðinga á Þjóðveldistíma. Segir meðal annars frá atbuðum á vorþingi að Kollabúðum í Gíslasögu og Landnámu. Undir lok 16. aldar fengu Danir leyfi til að skilja eftir veturlegumann á Kollabúðum og bjóða varningsleifar til sölu. Þjóðverjar fengu sams konar leyfi nokkrum árum síðar. Á síðari hluta 19. aldar voru haldnir svokallaðir Kollabúðafundir, en þeir áttu að efla sjálfstæðisvitund þjóðarinnar.

Skilti á Kollabúðum myndi segja frá bátsferðum, helstu leiðum og tengslum við höfðingjasetur. Einnig yrði sagt frá vorþingunum, hvað gerðist þar, versluninni og fleiru.

Hentugasta, og reyndar eina raunhæfa staðsetningin fyrir skilti er við minnismerkið um Kollabúðafundina. Það stendur til hliðar við veginn og þar er ágætt aðgengi fyrir rútur og bíla að stoppa og snúa við.



**Mynd 16. Kollabúðir. Minnisvarði um Kollabúðafundi til hægri á mynd.**



**Mynd 17. Tóftir við Kollabúðir.**

## **Melanes**

Melanes, milli Gufudals og Skálaness á Barðaströnd, er einn þeirra forvitnilegu staða þar sem mætti koma fyrir skilti. Þar ætti að segja frá verbúðum að fornu og sögu þeirra. Þá ætti einnig að minnast á fiskveiðar Íslendinga innst við Breiðafjörð sem og sókn annarra þjóða manna er hingað komu eftir fiski. Einnig mætti segja frá mögulegum fiskveiðum frá Hallgrímsey á skiltinu á Melanesi. Þá ætti einnig að fjalla um þinghaldi í Skálanesi á skiltinu. Helgi Þorláksson varpar jafnframt fram spurningunni hvort Melanes sé mögulega þingstaðurinn sem kallaðist Skálanes eftir skálum þar. Þá ætti einnig að fjalla um Melanes sem mikilvægan lendingarstað þeirra sem sigldu um Gufufjörð en leið þeirra lá jafnan um Gufudalsháls. Þetta væri mögulega hægt að sýna á korti til að þeir sem ekki þekkja til svæðisins gætu áttað sig betur á aðstæðum. Þá mætti bæta við tengslum staðarins við aðra staði í nágrenninu og þeim leiðum er fólk fór til að komast á þing, það yrði líka sýnt á sams konar kortum.

Vegna tæknilegra örðuleika reyndist ekki mögulegt að hafa myndir af Melanesi með í þessari greinargerð.

## Skálmarfjörður

Skálmarfjörður á Barðaströnd er langur fjörður sem liggur á milli Kerlingarfjarðar í vestri og Kvígindisfjarðar í austri. Frá Vattarfirði í botni Skálmarfjarðar lá áður þjóðvegur upp á Þingmannaheiði. Einnig lágu þaðan leiðir yfir í Ísafjarðardjúp. Í Skálmarfirði eru tóftir tengdar þýskum kaupmönnum, meðal annars á Svínanesi fremst við fjörðinn. Þar er að finna örnefnið Kumbaravogur, sem bendir til þess að þar hafi verið umferð kaupskipa.

Á skilti við Skálmarfjörð yrði sagt frá þessum tóftum sem og leiðum yfir í Djúp og tilgátu um þing. Möguleiki er að setja myndir bakvið QR-kóðann af tóftunum og svæðinu sem um ræðir vegna slæmra samgangna.

Á ferð höfundar um Breiðafjörð var ákveðið að reyna ekki að komast fram með firðinum en fara þess í stað eftir þjóðveginum sem liggur um Vattarnes og Vattarfjörð í botni Skálmarfjarðar. Á Vattarnesi er að mati höfundar ákjósanleg staðsetning fyrir skilti. Þar þyrfti þó að fylla örlítið upp í til að gera svæðið jafnhátt veginum. Frá þessu svæði er gott útsýni fram Skálmarfjörð. Rétt er að taka fram að þegar höfundur var á ferð voru vegaframkvæmdir í gangi á þessu svæði og því kann að vera að betri staðsetningar fyrir skilti verði til í framhaldi af þeim framkvæmdum.



**Mynd 18. Vattarnes. Horft út á Skálmarfjörð.**



**Mynd 19. Vattarnes. Hentugur staður fyrir skilti.**

## Brjánslækur

Brjánslækur er fornt höfuðból og við mynni Vatnsfjarðar á Barðaströnd og þar hefur verið kirkja frá fornu fari. Þangað siglir Breiðafjarðarferjan Baldur. Rétt við bryggjuna á Brjánslæk eru tóftir sem nefnast Flókatóftir. Sú saga hefur fylgt þeim að þar hafi Hrafna-Flóki haft vetursetu þegar hann rambaði á landið um árið 865. Niðurstöður nýlegrar aldursgreiningar á viðarkolum úr tóftunum gefa vísbendingar um mannvist þar frá því um eða fyrir landnám.<sup>32</sup>

Á skilti á Brjánslæk yrði sagt frá Flóka, tengslum landleiðis við Vaðil og Haga, sem og leið um Þingmannaheiði. Danir og Þjóðverjar höfðu leyfi til að versla á Barðaströnd og Árni Magnússon hélt til dæmis að á meðal tóftanna á staðnum væru þýskar búðir.

Staðsetning skiltis við Brjánslæk virðist býsna augljós. Hafa yrði það niðri við höfnina, þar sem Flókatóftir eru. Þar er ágætis pláss fyrir sem ekki virðist vera nýtt í margt.

---

<sup>32</sup> *Tóftir frá tíma Hrafna-Flóka*. 2013.



**Mynd 20. Við höfnina í Brjánslæk.**



**Mynd 21. Flókatóftir.**

## **Vaðill/Vaðall**

Vestan Vatnsfjarðar á Barðaströnd er Hagavaðall, en hans er getið sem kaupskipahafnar í nokkrum Íslendingasögum, meðal annars Gísla sögu og Fóstbræðra sögu, auk Sturlungu. Hagavaðall var þar með einn helsti verslunarstaður á Vestfjörðum. Nokkrir bæir eru við Hagavaðal, meðal annarra Hagi og Vaðill, sem í dag heitir Vaðall. Á Haga hefur gegnum aldirnar verið höfuðból með kirkju og á 17. öld og lengur var þar sýslumannssetur. Á Vaðli á Gísli Súrsson að hafa dvalist fyrstu ár útlegðar sinnar.

Skilti við Vaðal myndi segja frá þingstað og verslunarhöfn að fornu, sem og tengslum við Haga. Besta staðsetningin fyrir skilti, að mati höfundar, er við Kross, sem er næsti bær vestan við Vaðal. Þar er búið að útbúa áningarstað með borði og bekk. Þar er að finna skilti sem fjallar um Gísla sögu Súrssonar. Það krefst þess vegna langminnstrar fyrirhafnar að setja skilti tengt Haga og Vaðli á þennan stað, enda sést vel til beggja staða þaðan, sem og út á Hagavaðal.



**Mynd 22. Við Kross. Þar er fyrir skilt sem segir frá atburðum úr Gíslasögu.**



**Mynd 23. Við Kross. Horft út á Hagavaðal.**

## **Flatey**

Í Flatey er góð höfn frá náttúrunnar hendi, stutt í aðrar eyjar og því hefur búseta þar þótt ákjósanleg allt frá fyrstu tíð. Verslun var stunduð í Flatey og þar er meðal annars að finna Þýskuvör, sem vísar til verslunar Þjóðverja. Hollendingar versluðu þar einnig, sem og Danir. Kollabúðir í Þorskafirði og ónefndur staður á Barðaströnd voru við lok 16. aldar eins konar úthafnir Flateyjar sem marka má á því að bæði Danir og Þjóðverjar sem versluðu í Flatey fengu leyfi til að hafa vetursetumann á Kollabúðum og eins á Barðaströnd.

Ekki gafst tækifæri til að fara út í Flatey við vinnslu þessa verkefnis og því ekki hægt að birta myndir af ákjósanlegum skiltastöðum. Á norðanverðri eyinni, við samkomuhúsið í gamla þorpinu, er lítil vík sem nefnist Þýskavör. Þar skammt frá, uppi af Grýluvogi, nefnir Helgi Þorláksson að eigi að hafa verið rústir eftir Þjóðverja. Þessi staður virðist í fljótu bragði henta vel fyrir skilti.

### **3.3.2 Aðrir hugsanlegir staðir**

#### **Ingjaldshóll við Hellissand**

Ingjaldshóll við Hellissand stendur vestarlega á Snæfellsnesi. Þar var höfuðból og höfðingjasetur í margar aldir og kemur staðurinn bæði við sögu í *Víglundarsögu* og *Bárðar sögu Snæfellsáss*. Þar var einnig þingstaður og þá um leið aftökustaður sakamanna.

Á Ingjaldshóli stendur kirkja en hún var reist árið 1903 og er elsta steinsteypa kirkja heims.<sup>33</sup> Best væri að hafa skiltið í nálægð hennar en þar er gott aðgengi. Þar er að vísu minnisvarði um Eggert Ólafsson og konu hans, Ingibjörgu Guðmundsdóttur, en það ætti ekki að koma að sök.

---

<sup>33</sup> *Elzta steinsteypa kirkjan í heiminum*. 2001.



**Mynd 24. Við Ingjaldshól.**



**Mynd 25. Ingjaldshólskirkja.**

## **Bjarnarhöfn – Kumbaravogur**

Bjarnarhöfn stendur í Hraunsvík, vestan Stykkishólms á Snæfellsnesi. Þar nam land Björn austræni. Í Kumbaravogi, rétt norðan Bjarnarhafnar, var forðum verslun og kaupskipahöfn.

Aðgengi að Kumbaravogi er mjög lélegt. Þangað liggur enginn vegur, heldur þarf að skrölta yfir þýfð tún og skurði til að komast þangað. Í Kumbaravogi eru tóftir sem þyrfti að segja frá og því mikilvægt að hægt verði að komast þangað niður eftir. Leiðin er afar torfær eins og áður sagði og varla fær nema mjög vel útbúnum bílum. Útilokað er að koma rútum þangað miðað við núverandi ástand. Ætla má að það taki um 15-20 mínútur að ganga hvora leið.

Best væri, ef möguleiki er á, að hafa skilti í Kumbaravogi sjálfum. Þar er margt fallett og áhugavert að sjá. Til vara væri hægt að hafa skilti í Bjarnarhöfn og snúa því í átt til Kumbaravogs. Þá væri mikilvægt að greina frá þeim fornleifum sem þar standa og teikna þær upp. Möguleiki er einnig að ljósmynda aðstæður í Kumbaravogi og staðsetja þær myndir bakvið QR-kóðann á skiltinu. Fleiri staðir koma vart til greina. Til dæmis er útsýni frá afleggjaranum að Bjarnarhöfn afar takmarkað og því alls ekki fýsilegur kostur að hafa skilti þar.



**Mynd 26. Kumbaravogur.**



**Mynd 27. Horft af bæjarhlaðinu í Bjarnarhöfn niður að Kumbaravogi.**

## Helgafell

Helgafell er bær og kirkjustaður í Helgafellssveit á Snæfellsnesi. Bærinn stendur á Þórsnesi, sunnan við Stykkishólm. Á miðöldum stóð þar Helgafellsklaustur sem áður hafði verið í Flatey en jörðin var lengi stórbýli. Fjallað yrði um sögu staðarins á skiltinu og tengsl hans við aðra staði í skiltahringnum. Einkum yrði lögð áhersla á tengsl utanlandsverslunar og klaustursins.

Við Helgafell er gott aðgengi fyrir ferðamenn og er þar fremur stórt bílapan. Þar er einnig salernisaðstaða. Á staðnum er skilti þar sem sögð er saga staðarins. Þótt skiltin yrðu alltaf ólík yrði samt sem áður að taka mið af fyrra skiltinu. Það yrði að segja aðra sögu á nýja skiltinu – til dæmis frá tengslunum við aðra merka staði og öðru slíku.



**Mynd 28. Skilti, bekkur og bílaplan við Helgafell.**



**Mynd 29. Bílaplanið er stórt og gott.**

## Hvammur

Hvammur er í Hvammssveit í Dalasýslu. Bærinn er fornt höfðingjasetur og landnámsjörð en Auður djúpúðga Ketilsdóttir nam þar land. Þarna hefur lengi verið kirkja og prestssetur. Á 12. öld byggði Sturla Þórðarson í Hvammi og er Snorri Sturluson einnig fæddur þar. Síðar hafa aðrir nafntogaðir menn búið á jörðinni.

Á skilti í Hvammi yrði sagt frá sögu staðarins og því fólki er þar bjó. Þá yrði fjallað um pólitíkina og valdabröltið á Sturlungaöld. Hafa verður í huga að slíkt verður einnig gert á skilti sem stendur við Staðarhól og fjallað var um fyrr. Því ætti jafnvel að segja frá annarri hlið eða öðrum atburðum í þessu valdatafli.

Við afleggjara Hvamms stendur eitt skilti fyrir. Er það eitt skiltanna úr „kirkjustaðaröðinni“ en flestar kirkjujarðir sem skoðaðar voru hafa slík skilti er segja af sögu staðanna. Líklega þarf ekki að hafa miklar áhyggjur af því skilti, enda segir það af sögu Hvamms sem kirkjustaðar fremur en einhverju öðru. Aðgengi að Hvammi verður þó að skoða betur. Við afleggjarann sést vel inn að jörðinni og því þarf vart að keyra nær en erfitt gæti reynst fyrir bíla, svo sem stórar rútur, að snúa þar við eins og sést á myndinni á næstu síðu. Þjóðvegurinn sem liggur við Hvamm er þó ekki fjölfarinn og því möguleiki að stöðva þar þótt slíkt sé ef til vill ekki ráðlegt. Þá væri hægt að íhuga að búa til útskot við afleggjarann án þess að fara í miklar tilfæringar, enda jörðin ein sú þekktasta í Íslandssögunni. Önnur leið væri að velja skiltinu stað við minnismerkið um Auði djúpúðgu við Krosshólaborg sem stendur í landi Hvamms. Þar er stórt bílastæði með góðu aðgengi. Þó er rétt að vekja athygli á að staðurinn er helgaður Auði og því gæti það skotið eilítið skökku við að koma þar fyrir skilti um valdabrölt síðari tíma karlmanna.



**Mynd 30. Við afleggjarann heim að Hvammi.**



**Mynd 31. Á þjóðveginum við afleggjarann.**

## **Staðarfell**

Staðarfell er kirkjustaður á Fellsströnd í Dalasýslu. Þar var löngum höfðingjasetur og stórbýli. Sýslumenn Dalamanna sátu ósjaldan á Staðarfelli, Hannes Hafstein bjó þar til dæmis um skamma hríð. Frá 1927-1976 var rekinn húsmæðraskóli að Staðarfelli en frá 1980 hefur SÁÁ starfrækt þar endurhæfingarstöð.

Við veginn neðan við Staðarfell er lítið malarútskot sem hentað gæti ágætlega undir skilti. Þar gætu rútur stoppað án þess að teppa umferð. Skilti við Staðarfell myndi fjalla um sögu þess sem höfðingjaseturs, sem og tengsl þess við aðra staði í skiltahringnum.



**Mynd 32. Horft heim að Staðarfelli frá afleggjaranum.**



**Mynd 33. Við þjóðveginn er malarútskot sem gæti hentað fyrir skilti.**

## Reykhólar

Reykhólar er lítið byggðarlag á Reykjanesi á sunnanverðum Vestfjörðum. Reykhólar eru sögufrægur staður, fornt höfuðból og einhver allra besta bújörð landsins á öldum áður. Við sögu staðarins koma m.a. Guðmundur ríki, Grettir Ásmundarson, Þorgeir Hávarsson, Þormóður Kolbrúnarskáld og Tumi Sighvatsson. Í þorpinu er minnisvarði um skáldið Jón Thoroddsen, en hann fæddist á Reykhólum árið 1818.

Gert er ráð fyrir að segja frá tengslum annarra staða við Reykhóla á skilti við Tjaldanes í Saurbæ í Dalasýslu, en þaðan er gott útsýni yfir á Reykhóla. Því er ef til vill ekki bráðnauðsynlegt að Reykhólar fái skilti, þó að möguleikanum sé vissulega haldið opnum.

Vegna tæknilegra örðuleika reyndist ekki mögulegt að hafa myndir af Reykhólum með í þessari greinargerð.



Mynd 34. Á þessu yfirlitskorti má sjá mögulega skiltastaði merкта inn. Þeir staðir sem ættu að vera í forgangi eru merktir með stjörnu en aðrir staðir með punkti.

## 4 Textar

Hér á eftir fara tillögur að textum fyrir skilti á sex af þeim ellefu stöðum sem falla í forgangsflokk (sjá kafla 3.3.1). Helgi Þorláksson og Sverrir Jakobsson, forsvarsmenn verkefnisins *Saga Breiðafjarðar*, lögðu til texta, heimildir og önnur gögn sem höfundur vann úr. Notast var við aðferð Margareta Ekarv um hönnun texta á sýningar, sem kynnt var í kafla 3.1 og byggist á stuttum og hnitmiðuðum setningum þar sem allur óþarfi er skorinn burt. Markmiðið er að útbúa texta sem henta fyrir þær aðstæður sem sýningar bjóða upp á, eru auðveldir aflestrar og líklegt er að gestir lesi til enda.<sup>34</sup> Lengd textanna er á bilinu 100-160 orð (sjá kafla 3.1).

Á undan fyrsta textanum, fyrir skilti á Rifi, birtist lengri texti sem Sverrir og Helgi útbjuggu. Þar er hægt að sjá hvernig unnið var úr efninu samkvæmt aðferð Ekarv og textinn stytur svo hann passi á skiltið.

### Rif

#### *Upprunalegur texti*

Í Eyrbyggja sögu segir að kaupskip eitt hafi legið í Rifi en því var síðan haldið inn að Dögurðarnesi og er þá líklega miðað við hætti á 13. öld, Rif hefur þá verið biðhöfn fyrir þá farmenn sem hugðust lenda skipi sínu í Dögurðarnesi. Aðrar slíkar biðhafnir, þar sem biða mátti byrjar, voru Þorgeirsfjörður, Hraunhöfn á Melrakkaslétu og Vestmannaeyjar. Síðar meir gerðist Rif mikilvæg höfn þegar fiskur varð aðalútflutningsvara frá Íslandi. Klaustrið á Helgafelli átti Gufuskála hálfa, á móti Staðarstað, og átti líka Hellissand og Keflavík og Ingjaldshól og þar með Rif.

Þess er ekki getið að Rif hafi verið skreiðarhöfn í tíð norskra kaupmanna á 14. öld og þeir þurftu gott vetrarlægi. En enskir kaupmenn sem komu á 15. öld höfðu betri skip og voru aðeins um sumartíma og gátu sem best haldið sig á Rifi. Þetta varð helsta höfn þeirra undir Jökli og síðar þýskra kaupmanna og loks danskra; hingað var skreiðin flutt úr nálægum verstöðvum, úrvalsvara. Fram á áttunda tug 15. aldar voru Bristolmenn fyrirferðarmestir enskra kaupmanna við landið. En þá tóku Þjóðverjar að keppa við þá og til árekstra kom og enskir kaupmenn fóru almennt halloka. Síðast er Bristolmanna getið hér við land 1528. Árekstrar við konungsfulltrúa og Þjóðverja og klögumál valda að við höfum nokkra vitneskju um hvar Englendingar héldu sig við landið. Um Rif er helst að nefna:

---

<sup>34</sup> Ekarv, Margareta. Combating redundancy: writing texts for exhibitions, 298-299.

1467: Víg Björns ríka Þorleifssonar í Rífi; menn frá Lynn á Englandi hafðir fyrir sök og menn frá Bristol eiga líka að hafa gert sig seka, eins og væru þeir viðriðnir atburðinn. Björn var hirðstjóri og Danakonungur tók vígið óstinnt upp.

1475: Bristolmenn voru á tveimur skipum „við Snæfellsjökul“, líklega helst á Rífi og áttu í útistöðum við þýska kaupmenn.

1528: Skip frá Bristol, Lynn og Lundnúnum í Rífi og mikil átök við Þjóðverja.

Í forystu fyrir Bristolmönnum á Snæfellsnesi 1475 var John Goodman, þekktur kaupmaður í Bristol sem verslaði m.a. á Írlandi (DI X, 38-44; XVI, 435). Íra getur oft í örnefnum og sögnum við Breiðafjörð og á Snæfellsnesi, m.a. í tengslum við fornleifar. Má vera að þá eigi stundum í hlut kaupmenn frá Bristol sem höfðu jafnan nánin tengsl við Írland. Þjóðverjar höfðu betur í samkeppni og kaupför Bristolmanna hættu að birtast en aðrir Englendingar voru hér minna og óreglulega og þá helst fiskimenn. Er sennilegt að Þjóðverjarnir hafi komið sér fyrir á stöðum þar sem Englendingar höfðu verslað áður. Þeir voru á Rífi sem þeir segja að Englendingar hafi nefnt Gamelwick. Rif taldist önnur besta skreiðarhöfn landsins um 1560 og Danakonungur hugðist leggja hana undir sig en lét dönskum mönnum hana eftir, við mikil mótmæli Hamborgarmanna. Danir höfðu þó ekki nægilegt bolmagn að sinni og Þjóðverjar fengu höfnina að nýju og héldu þar til verslunar-einokun Dana var komið á fót árið 1602.

Vísbending um samskipti landsmanna og Englendinga á Rífi er það að Englendingur einn eignaðist dóttur séra Einars á Staðarstað um 1510. Prestur gat væntanlega boðið upp á fisk á Gufuskálum, sem staðurinn átti hálfa, og það fylgir sögunni að Englendingurinn hafi verið veturtökumaður prests. Hann hefur þá væntanlega verið eftirlegumaður Englendinga og séð um fiskkaup. Brúðkaupsveisla Englendingans og dóttur prests fór fram í Rífi, þar sem eiga að hafa verið níu ensk skip, og þangað hefur þessi enski maður líklega flutt fiskinn. Brúðurin fór með honum úr landi og með henni bróðir hennar, Marteinn, sem varð síðar biskup í Skálholti.

### **Texti á skilti (160 orð)**

Í Eyrbyggja sögu er minnst á kaupskip á Rifi. Skipið hefur líklega verið á leið í Dögurðarnes. Rif varð síðar mikilvæg höfn, þegar skreið varð aðalútflutningsvara Íslendinga. Á 15. öld varð Rif helsta höfn kaupmanna undir Jökli. Skreiðin var flutt þangað úr nálægum verstöðvum og þótti úrvalsvara. Fram til um 1470 voru Bristolmenn fyrirferðarmestir enskra kaupmanna við landið. Þá tók við samkeppni við Þjóðverja. Til árekstra kom þar sem Englendingar fóru jafnan halloka. Bristolmanna er síðast getið hér við land 1528.

Árið 1467 var Björn ríki Þorleifsson veginn á Rifi ásamt nokkrum manna sinna, í bardaga við Englendinga. Björn var hirðstjóri Danakonungs á Íslandi og hafði það hlutverk að hefta verslun Englendinga. Sagan segir að Ólöf, ekkja Björns, hafi hefnt hans grimmilega.

Þjóðverjar höfðu að lokum betur í samkeppni við Bristolmenn. Um 1560 hugðist Danakonungur leggja Rif undir sig. Úr því varð þó ekki og fengu Þjóðverjar höfnina að nýju og héldu allt þar til verslunareinokun Dana hófst árið 1602.

### **Nesvogur (160 orð)**

Klaustrið á Helgafelli átti margar verstöðvar undir Jökli. Forsvarsmenn klaustursins innheimtu landskuldir og öfluðu ýmissa annarra tekna í fiski. Þessi saga er þó lítið þekkt. Almennt er talið að aðalskreiðarhöfn klaustursins á 14. öld hafi verið Grunnasundsnes, sem er nokkurn veginn Stykkishólmur. Ekki er vitað hvort Englendingar voru hér á 15. öld en þýskir Hansakaupmenn voru hér tíðir á 16. öld. Nefndist höfnin þá Nesvogur. Brimamenn, kaupmenn frá Bremen, litu á Kumbaravog hjá Bjarnarhöfn og Nesvog sem eitt. 1585 hlaut höfnina greifinn af Aldinborg (Oldenburg). Varðveitt er verslunarbók Aldinborgara frá Nesvogi 1585, en þar eru tilteknaðar vörur sem komu inn og fóru út.

Brimurum þótti sárt að missa Nesvog til Aldinborgara. Þeir leystu það þó með klókindum. 1596 fékk Carsten Bake frá Brimum verslunarleyfi í Stykkishólmi, en Nesvogur og Stykkishólmur eru nánast sama höfnin. Þekking embættismanna í Kaupmannahöfn á landafræði Íslands hefur ekki verið upp á marga fiska. Þetta sýnir líka harða samkeppni milli Þjóðverja og ákafa sókn eftir skreið.

## **Dögurðarnes**

Gert er ráð fyrir tveimur skiltum í Dögurðarnesi.

### **Skilti 1 (146 orð)**

Dögurðarnes á sér sögu sem verslunarstaður frá um 1100 til um 1300. Hugsanlega var einnig verslað þar í tíð Englendinga á 15. og 16. öld. Mikilvægi staðarins hefur að öllum líkindum aukist við lok 12. aldar. Þá áttu kaupmenn stærri skip en áður og leituðu frekar á miðlægar hafnir. Dögurðarnes hefur verið valið til að ná til fólks á stóru svæði. Dögurðarnes var um tíma í hópi mikilvægustu verslunarstaða landsins.

Það kann að virðast djarft að telja að Dögurðarnes hafi verið svona mikilvægt þar sem hafskipa getur þar aðeins fjórum sinnum í samtímaheimildum fram til 1243. Einkum er vitnað til fornsagna um að Dögurðarnes hafi skipt máli.

Um 1300 tók Grunnasundsnes við af Dögurðarnesi sem aðalhöfn við Breiðafjörð. Þetta er nokkurn veginn Nesvogur í Stykkishólmi. Þessu olli líklega einkum tvennt, annars vegar hversu mikilvægt Helgafell var orðið og hins vegar að skreið var að verða aðalútflutningsvaran.

### **Skilti 2 (156 orð)**

Í Laxdælu og Eyrbyggju segir að skip „stæði uppi“ í Dögurðarnesi. Austmaðurinn Eyvindur brattur sigldi til Dögurðarness í júlí 1243. Líklega átti Eyvindur skip á Dögurðarnesi í janúar 1229, þegar Vatnsfirðingar gerðu fræga árás á Sauðafelli. Eyvindur var hirðmaður Hákonar konungs og sagður mikill vinur Sturlunga. Hann hefur valið skipi sínu höfn á yfirráðasvæðum þeirra. Með honum hafa Sturlungar fengið góðan, erlendan varning.

Á vorþingum áttu menn viðskipti og ráðguðust um verðlag innanlands. Þórður Sturluson varð „sterki maðurinn“ við Breiðafjörð og hélt vorþing í Þórsnesi eftir efnum og ástæðum. Hann hefur einnig getað leyst úr deilum og kveðið á um verðlag í Dögurðarnesi.

Mikilvæg höfðingjasetur sem tengdust Dögurðarnesi voru Skarð og Staðarfell. Fjær lágu Hvammur, Staðarhóll, Reykhólar og Helgafell. Kaupmenn hafa viljað eiga viðskipti við höfðingja og stórbændur á stórbýlum. Dögurðarnes var einkum mikilvægt þegar vaðmál var aðalútflutningsvara Íslendinga. Þegar segir frá Austmönnum á þessum býlum þá er líklegt að þeir hafi haft skip í Dögurðarnesi.

### **Skarð (150 orð)**

Skarð er fornt höfuðból og var talin ein besta jörð við Breiðafjörð. Jafnvel er talið að Skarð hafi verið í eigu sömu ættar allt frá landnámi, en slíkt er einsdæmi á Íslandi.

Frægust Skarðverja á miðöldum voru hjónin Ólöf ríka Loftsdóttir og Björn Þorleifsson hirðstjóri. Björn var veginn í átökum við Englendinga á Rífi árið 1467. Ólöf þótti mikill kvenskörungur og naut ekki síður virðingar en bóndi sinn. Segir sagan að hún hafi hefnt Björns grimmilega. Fræg eru orð hennar, „eigi skal gráta Björn bónda heldur safna liði.“ Sagt er að hún hafi látið handtaka einhverja Englendinganna, flutt þá heim að Skarði og haft sem þræla, meðal annars látið leggja stétt sem enn sjáist merki um. Litlar sem engar samtímaheimildir eru þó fyrir þessum sögnum.

Eggert Björnsson sýslumaður bjó á Skarði á 17. öld. Eggert var stóreignamaður og mun hafa haft mikil samskipti við danska og hollenska kaupmenn í Breiðafirði.

### **Kollabúðir (112 orð)**

Á Kollabúðum var Þorskafjarðarþing, annað tveggja vorþinga Vestfirðinga á þjóðveldistíma. Áður en miðstöðvar höfðingja fóru að skipta verulegu máli voru vorþingsstaðirnir eins konar miðstöðvar, en stuttan tíma í senn, því höfðingjar boðuðu til vorþinga eftir þörfum. Á þessum þingum áttu menn meðal annars viðskipti. Atburða af þessum vorþingum er meðal annars getið í Gísla sögu Súrssonar og Landnámu.

Árið 1596 fengu danskir menn leyfi til að versla í Flatey og jafnframt að leyfa einum manna sinna að bjóða varningsleifar á Kollabúðum og á Barðaströnd. Mönnum frá Brimum (Bremen) var veitt sams konar leyfi 1599. Það þykir benda til þess að þetta hafi verið viðtekin venja og líklega fóru Þjóðverjar víða um fjörðinn.

### **Skálmarfjörður (131 orð)**

Milli Vatnsfjarðar og Skálmarfjarðar liggur svokölluð Þingmannaheiði. Heiti hennar gæti tengst ferðum manna á vorþing í Þorskafirði eða til Alþingis, eða á þriggja hreppa þing á Vaðli. Einnig hefur verið sett fram tilgáta um vorþing í Skálmarfirði, þá helst vegna þess að landleið í Þorskafjörð var ekki greiðfær fyrr á öldum.

Á Svínanesi, fremst við Skálmarfjörð, nefnist Kumbaravogur og taldi Olavíus árið 1775 að þarna hefðu Þjóðverjar verið og sagði að þá sæjust enn leifar af verslunarstöðinni. Eins var talið á 19. öld að Þjóðverjar hefðu siglt inn Skálmarfjörð, nánast inn að botni, til að versla og þóttust menn geta bent á verslunarstaðinn og tóft sem ummerki um veru kaupmanna en það er allt óvíst. Frá botni Skálmarfjarðar hefur verið tiltölulega stutt yfir í Djúp. Það kann að hafa skipt máli.

## 5 Verkáætlun

Að mörgu er að hyggja þegar setja á upp sýningu sem þessa. Mikilvægt er að allt skipulag sé í lagi og áætlanir séu eins nákvæmar og frekast er kostur. Greina þarf verkþætti, gera verk- og tímaáætlun, fjárhagsáætlun og kanna möguleika á styrkjum. Hér á eftir verða kynntar hugmyndir að grófri verkáætlun fyrir *Miðstöðvar og mangara í Breiðafirði*. Umfjölluninni er skipt upp í hluta eftir verkþáttum. Sumum verkþáttunum fylgja hugmyndir um kostnað, en ekki var þó mögulegt að reikna út mögulegan heildarkostnað verkefnisins. Kemur þar aðallega til óvissa með nokkra verkþætti, svo sem jarðvinnu, grjóthleðslu og fleira.

### Skipulagsmál og samvinna

Áður er farið verður af stað í framkvæmd verkefnisins þarf að huga að skipulagsmálum. Ljóst er að ekki verður hægt að ráðast í framkvæmd nema fyrir liggi samþykki þeirra sveitarfélaga sem um ræðir. Því þarf að huga að því fyrst af öllu. Einnig þyrfti að ræða við landeigendur, þar sem það á við, og fá samþykki þeirra.

### Styrkir

Reikna má með að hluti kostnaðar við framkvæmd verkefnisins verði greiddur með styrkjum. Ekki var farið náið út í þennan lið við vinnslu verkefnisins, þar sem ekki liggur fyrir hvenær það verður framkvæmt.

Meðal mögulegra styrktaraðila má nefna Menningarráð Vesturlands (<http://www.menningarviti.is/>). Þar er styrkjum úthlutað einu sinni á ári og rann umsóknarfrestur fyrir árið 2014 út í desember 2013. Einnig má nefna Ferðamálastofu (<http://www.ferdamalastofa.is/>). Þar er meðal annars úthlutað úr Framkvæmdasjóði ferðamannastaða. Umsóknarfrestur fyrir styrki árið 2014 rann út 22. janúar 2014. Tækifæri fyrir styrki árið 2014 eru því takmörkuð.

Auk þessara aðila má leita eftir stuðningi ýmissa fyrirtækja á svæðinu.

### Hönnun

Í þessari greinargerð hafa verið færðar fram tillögur að útlitshönnun skiltanna og textum á nokkur þeirra. Nokkur hönnunarvinna er enn eftir og ber þar helst að nefna vefsíðu og kynningarbækling.

Stefnt er að því að vefsíðan skipi stóran sess á sýningunni. Þar verður að finna mikið af ítarefni, svo sem textum, myndum og kortum. Einnig er gert ráð fyrir að hægt verði að skoða öll skiltin inni á vefsíðunni. Þar sem efni vefsíðunnar verður aðallega texti og myndir er reiknað með að öll hönnun og uppsetning hennar verði með einfaldasta móti. Höfundur hafði samband við vefhönnuð og bað hann að áætla kostnað við gerð einfaldrar vefsíðu.

|                                       |                |
|---------------------------------------|----------------|
| <b>Vefsíða</b>                        |                |
| Hönnun og uppsetning 30 klst. @ 6.250 | <b>187.500</b> |

Í kynningarbæklingi verða grunnupplýsingar um sýninguna, staðir merktir inn á kort og aðrar hagnýtar upplýsingar fyrir gesti. Gert er ráð fyrir að bæklingurinn liggi frammi á upplýsingamiðstöðvum fyrir ferðamenn, bensínstöðvum og hjá ferðaþjónustuaðilum. Höfundur hafði samband við grafískan hönnuð og prentsmiðju til að fá hugmyndir um kostnað.

| <b>Kynningarbæklingur</b>         | <b>2000 stk.</b> | <b>3000 stk.</b> |
|-----------------------------------|------------------|------------------|
| Prentun A4 þríbrotið              | 82.000           | 94.000           |
| Hönnun og umbrot 10 klst. @ 6.250 | 62.500           | 62.500           |
| Kostnaður alls                    | <b>144.500</b>   | <b>156.500</b>   |

Auk ofantalins hönnunarkostnaðar eru enn nokkrir þættir hönnunar ótaldir, svo sem að ljúka við textahönnun á skiltin, hönnun myndefnis á skilti og vinnsla efnis á vefsíðu. Reikna má með að kostnaður við þessa þætti sé ekki lægri en 200.000 kr. og vegur hönnun myndefnis þar þyngst.

### **Smíði og uppsetning skilta**

Sá þáttur er snýr að smíði og uppsetningu skiltanna sjálfra er fyrirferðarmikill, bæði hvað varðar tíma og kostnað. Auk smíði skiltanna þarf að gera ráð fyrir vélavinnu við uppsetningu, tilfærslu á grjóti (tillaga 2) og grjóthleðslu (tillaga 3). Við vinnslu áætlunarinnar var haft samband við fagaðila í húsasmíði og málmsmíði, sem og söluaðila efnis. Einnig var haft samband við skiltagerð vegna prentunar á skiltafletinum sjálfum.

| <b>Tillaga 1-Timburskilti</b>   | <b>1 skilti</b> | <b>12 skilti</b> |
|---------------------------------|-----------------|------------------|
| Efniskostnaður trégrind         | 10.200          | 122.400          |
| Vinna við smíði 3 klst. @ 5.250 | 15.750          | 189.000          |
| Prentflötur                     | 11.500          | 138.000          |
| <b>Kostnaður alls við smíði</b> | <b>37.450</b>   | <b>449.400</b>   |

| <b>Tillaga 2-Skilti á stórum steini</b> | <b>1 skilti</b> | <b>12 skilti</b> |
|-----------------------------------------|-----------------|------------------|
| Efniskostnaður stálgrind                | 9.000           | 108.000          |
| Vinna við smíði 2 klst. @ 5.250         | 10.500          | 126.000          |
| Prentflötur                             | 11.500          | 138.000          |
| <b>Kostnaður alls við smíði</b>         | <b>31.000</b>   | <b>372.000</b>   |

Ath. að við tillögu 2 er ekki gert ráð fyrir flutningi grjóts í undirstöðu skiltis.

| <b>Tillaga 3-Skilti á vörðu</b> | <b>1 skilti</b> | <b>12 skilti</b> |
|---------------------------------|-----------------|------------------|
| Efniskostnaður stálgrind        | 12.500          | 150.000          |
| Vinna við smíði 2 klst. @ 5.250 | 10.500          | 126.000          |
| Prentflötur                     | 11.500          | 138.000          |
| <b>Kostnaður alls við smíði</b> | <b>34.500</b>   | <b>414.000</b>   |

Erfitt er að reikna út kostnað vegna uppsetningar skiltanna. Til dæmis má gera ráð fyrir að nokkur jarðvegsvinna fylgi því að koma skiltunum fyrir. Það kallar á vélavinnu (t.d. lítul grafa) og minniháttar jarðvegsskipti. Kostnaður því samhliða gæti numið nokkrum tugum þúsunda við hvert skilti. Ef tillaga 3 verður fyrir valinu þarf að fara fram vinna við að finna grjót og hlaða vörðu undir skiltið. Kostnaður við það gæti hlaupið á 20-30.000 krónum við hvert skilti. Reikna má með að uppsetning á hverju skilti taki 3-4 menn um hálfan dag. Því ætti að vera hægt að ljúka uppsetningunni á viku. Verði tillaga 3 ofan á þarf að reikna með lengri tíma.

Á nokkrum þeirra staða sem lagt er til að fái skilti má reikna með að þurfi einhverja jarðvinnu við að laga undirlag eða bæta aðgengi. Við vinnslu þessa lokaverkefnis var ekki gerð nákvæm úttekt á þeirri þörf. Þó var tekið tillit til þessa þáttar þegar heppilegra skiltastaða var leitað, og tekið fram ef einhverrar jarðvinnu er þörf (sjá kafla 3.3).

Þessi grófa áætlun ætti að gefa einhverjar hugmyndir um kostnað við verkefnið, þó vissulega vanti ákveðna þætti inn í hana. Að mati höfundar gæti heildarkostnaður við framkvæmd verkefnisins numið 2,5-3 milljónum króna. Þetta er þó aðeins gróf ágiskun.

## Lokaorð

Í þessari greinargerð voru kynntar ítarlega tillögur að hönnun, handriti og framkvæmd skiltasýningar við Breiðafjörð. Sýningin nefnist *Miðstöðvar og mangarar* og fjallar um sögu verslunar og valda við Breiðafjörð frá 13.öld og þar til verslunareinokun Dana hófst í byrjun 17. aldar. *Miðstöðvar og mangarar* er hluti af stærra verkefni innan Háskóla Íslands, en það nefnist *Saga Breiðafjarðar*. Vinna við tillögugerð að hönnun sýningarinnar hófst í júní 2013 og lýkur með þessu lokaverkefni.

Gert er ráð fyrir að skiltasýningin verði sett upp í tveimur atrennum. Í fyrstu er lagt til að sett verði upp skilti á tólf sögustöðum víðsvegar um Breiðafjörð. Einnig eru nefndir sex staðir til viðbótar, sem mögulega gætu fengið skilti síðar. Textar á skiltin voru unnir af sagnfræðingunum Sverri Jakobssyni og Helga Þorlákssyni. Höfundur lagaði textana til svo þeir passu á skiltin.

Helsta markmiðið með sýningunni *Miðstöðvar og mangarar* er að miðla þeirri sögu sem verkefnið tekur til og auka með því fjölbreytni í menningarferðaþjónustu á Breiðafjarðarsvæðinu. Sýningin er hugsuð bæði fyrir heimafólk sem og ferðamenn, erlenda og innlenda. Auk íslensku verða textar á skiltunum á ensku og þýsku, en kaupmenn frá Englandi og Þýskalandi spila stórt hlutverk í þeirri sögu sem sýningin miðlar.

Það er einlæg von höfundar að þetta lokaverkefni geti átt þátt í að gera sýninguna að veruleika.

## Heimildaskrá

### Prentaðar heimildir

Ambrose, Timothy og Paine, Crispin. *Grunnatriði safnastarfs*. Fyrri hefti. *Þjónustasýningar-safngripir*. Helgi M. Sigurðsson íslenskaði. Reykjavík: Árbæjarsafn, 1998.

Ásgeir Ásgeirsson og Ólafur Ásgeirsson. *Saga Stykkishólms: Kauphöfn og verslunarstaður 1596-1845*. Stykkishólmur: Stykkishólmsbær, 1992.

Eggert Þór Bernharðsson. Miðlun sögu á sýningum: Safna- og sýningaferð um Ísland 2002-2003. *Saga XLI*:2, 2003, 15-66.

Eggert Þór Bernharðsson. Sagan til sýnis: Ólíkar miðlunarleiðir. Í *Þriðja íslenska sögubíngið 18.-21. maí 2006. Ráðstefnurit*. Ritstj. Benedikt Eyþórsson og Hrafnkell Lárusson. Reykjavík: Sagnfræðingafélag Íslands, 2007. 97-102.

Ekarv, Margareta. Combating redundancy: writing texts for exhibitions. Í *The educational role of museums*. 2. útg. Ritstj. Eilean Hooper-Greenhill. London: Routledge, 1999. 297-300.

Ferðamálastofa. *Ferðaþjónusta á Íslandi í tölum, apríl 2013*. Oddný Þóra Óladóttir tók saman. Reykjavík: Ferðamálastofa, 2013.

Gilmore, Elizabeth og Sabine, Jennifer. Writing readable text: evaluation of the Ekarv method. Í *The educational role of museums*. 2. útg. Ritstj. Eilean Hooper-Greenhill. London: Routledge, 1999. 301-306.

Lackey, Lara M. What is exhibition for? Considering the purposes of art display in a Saturday art school context. *Art Education*, 61, 2008, 33-39.

Már Jónsson. Menningartengd ferðaþjónusta og sagnfræðirannsóknir. Í *Þriðja íslenska sögubíngið 18.-21. maí 2006. Ráðstefnurit*. Ritstj. Benedikt Eyþórsson og Hrafnkell Lárusson. Reykjavík: Sagnfræðingafélag Íslands, 2007. 327-332.

McKercher, Bob og du Cros, Hilary. *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. New York: Haworth Hospitality Press, 2002.

Sverrir Jakobsson. Braudel í Breiðafirði?: Breiðafjörðurinn og hinn breiðfirski heimur á öld Sturlunga. *Saga*, 40, 2002, 151-179.

Timothy, Dallen J. og Boyd, Stephen W. *Heritage tourism*. London: Prentice Hall, 2003.

### **Óprentaðar heimildir**

Sverrir Jakobsson. *Saga Breiðafjarðar: The Icelandic Research Fund 2011 - Project Grant - New proposal - Proposal Form* (styrkumsókn til Rannís). Reykjavík, 2010. (Óútgefið)

Sverrir Jakobsson. *Saga Breiðafjarðar: The Icelandic Research Fund 2011 - Project Grant - New proposal - Appendix A (Detailed project description)* (styrkumsókn til Rannís). Reykjavík, 2010. (Óútgefið)

### **Netheimildir**

*About 2D Code*. 2012. Sótt 28. ágúst 2013 á:

<http://archive.is/20120915040049/http://www.qrcode.com/en/aboutqr.html>

*Elzta steinsteypta kirkjan í heiminum*. 29.9.2001. Sótt 9. júlí 2013 á:

<http://www.mbl.is/greinasafn/grein/628511/>

Gylfi Magnússon. „Hvað er DAFO-greining?“. *Vísindavefurinn* 27.10.2003. Sótt 16. nóvember 2013 á: <http://visindavefur.is/?id=3820>.

Hess, George, Kathryn Tosney og Leon Liegel. *Creating Effective Poster Presentations: An Effective Poster*. 2013. Sótt 28. ágúst 2013 á:  
<http://www.ncsu.edu/project/posters/index.html>

*Hjólastólanotendur*. E.d. Sótt 3. desember 2013 á:

<http://www.gottadgengi.is/merkjakerfid/hjolastolanotendur/nr/4>

Sigurður Þórólfsson. *Strandahringurinn*. Sótt 28. ágúst 2013 á:

<http://www.dalir.is/pages/byggdasafn/frodleiksmolar/strandahringurinn/>

*Sveitarfélagasjá*. Sótt 23.11.2013 á: <http://atlas.lmi.is/sveitarfelog/>

*Tóftir frá tíma Hrafna-Flóka*. 23.5.2013. Sótt 9. júlí 2013 á:

[http://www.mbl.is/frettir/innlent/2013/05/24/toftir\\_fra\\_tima\\_hrafna\\_floka/](http://www.mbl.is/frettir/innlent/2013/05/24/toftir_fra_tima_hrafna_floka/)